HEMMELIG

M Ø T E

(KML)

i den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite

torsdag 16. januar 1992 kl. 15

Landbrukskomiteen var også innkalt for å delta i behandlingen av sak nr. 1.

Møtet ble ledet av komiteens leder, Gunnar Skaug.

Til stede var: Fra den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite: Paul Chaffey, Kaci Kullmann Five, Kåre Gjønnes, Kirsti Kolle Grøndahl, Roger Gudmundseth, Fridtjof Frank Gundersen, Carl I. Hagen, Anne Enger Lahnstein, Jan Petersen, Gunnar Skaug, Jan P. Syse, Hans J. Røsjorde, Helen Bøsterud, Åshild Hauan, Johan J. Jakobsen, Kjellbjørg Lunde, Jens Marcussen, Erik Solheim, Siri Frost Sterri, Anders Talleraas, Tom Thoresen, Sigurd Verdal, Marit Rotnes (for Gunnar Berge), Grete Knudsen (for Reiulf Steen) og Ingvald Godal (for Jo Benkow).

Fra landbrukskomiteen: Arne Alsåker Spilde, Syver Berge, Alf Morten Bakken, Solveig Sollie, Inger Dag Steen og Dag C. Weberg.

Av Regjeringens medlemmer var til stede: Utenriksminister Thorvald Stoltenberg, handelsminister Bjørn Tore Godal og landbruksminister Gunhild Øyangen.

Følgende embetsmenn ble gitt adgang til møtet: Statssekretær Jon Ivar Nålsund, Utenriksdepartementet, landbruksdirektør Almar Sagelvmo, Landbruksdepartementet, ekspedisjonssjef Tor B. Næss, Utenriksdepartementet, ekspedisjonssjef Morten Wetland, Statsministerens kontor, prosjektleder Hallvor Berg, Landbruksdepartementet og prosjektleder Harald Neple, Utenriksdepartementet.

Videre var til stede komiteens sekretær, Hans Ola Urstad og landbrukskomiteens sekretær, Borgny Flatlandsmo.

Dagsorden

1. Utviklingen i GATT-forhandlingene
   Vedlegg

2. Eventuelt

KML

KOMITEENS LEDER: Lederen vil foreslå at også sekretæren i landbrukskomiteen, Borgny Flatlandsmo, får anledning til å delta i møtet,og jeg går ut fra at det ikke er noen innsigelser mot dette. -

CARL I. HAGEN: Bare et spørsmål. Vi har tidligere hatt andre komiteer innkalt til møte i den utvidede utenrikskomite. Det er vel første gang at en komitesekretær er til stede. Jeg skulle gjerne høre om det medfører riktighet, og om det er vurdert om det er en fast, ny praksis at komitesekretærer tillates å være til stede.

KOMITEENS LEDER: Det finnes ingen skrevne regler om dette. Spørsmålet har iallfall, etter det jeg har fått opplyst sannsynligvis vært aktuelt ved tidligere anledninger når andre komiteer har vært innkalt til møter i den utvidede utenrikskomite, men om det er noen fast prosedyre for det, kjenner ikke jeg til. Likevel vil jeg foreslå at sekretæren i landbrukskomiteen deltar i dette møte, når landbrukskomiteen tross alt er innkalt for å være til stede under sak nr. 1. Ingen innsigelser? - Det anses bifalt.

Sak nr. 1

Utviklingen i GATT-forhandlingene

Vedlegg

STATSRÅD BJØRN TORE GODAL: Jeg vil innledningsvis si at jeg tar sikte på i nær framtid å redegjøre for GATT og forhandlingene i Uruguay-runden i åpent storting, med basis i den generelle interesse som det er for disse spørsmålene. Når jeg nå redegjør for Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite, er det fordi jeg gjerne vil benytte den mulighet komiteen gir for en mer fortrolig drøfting av situasjonen slik den fortoner seg i dag, og for å få råd og synspunkter på det nåværende stadium i forhandlingene. Jeg vil i denne forbindelse vise til at tidligere regjeringer også har redegjort for GATT- forhandlingene i komiteen - daværende handelsminister Kullmann Five i april og oktober 1990 og tidligere handelsminister Nordbø ved et par anledninger i tilknytning til besøk hvor hun snakket om EØS i komiteen, som hovedsak.

Siden det er gått såpass lang tid siden en mer fullstendig gjennomgang, altså oktober 1990, ber

(KML)

jeg om forståelse for at dette tar litt tid, men ikke så mye at jeg skal tøye tålmodigheten altfor langt.

Komiteens medlemmer vil fra den redegjørelse som ble sendt ut med innkallingen til møtet, være kjent med innholdet i hovedtrekk i det utkast til sluttpakke fra Uruguay-runden som GATTs general-direktør framla 20. desember i fjor. Avtale-utkastet er for øvrig også tilstilet partienes stortingsgrupper og Regjeringens GATT-utvalg, der berørte departementer og organisasjoner deltar. Jeg vil ikke nå bruke tid på å berøre alle sider som er omtalt i det skriftlige notatet, men svarer selvsagt også på spørsmål i denne forbindelse.

Jeg vil konsentrere redegjørelsen om noen hovedspørsmål i sluttpakken. Først vil jeg imidlertid understreke den betydning GATT har for Norge. Et sterkt multilateralt system er til fordel for små land med åpne økonomier som den norske. Hensikten med forhandlingene har vært og er en styrking og samtidig en utvidelse av regelverket for å gjøre det bedre i stand til å håndtere dagens og framtidas handels-politiske utfordringer. Det utkast som ble lagt fram, og som nå utgjør basis for sluttføringen av forhandlingene, må langt på vei sies å ha oppnådd det ønskede resultat. Både globalt og for Norge er det handelspolitiske system som avtegner seg i utkastet, bedre enn det vi har i dag. Jeg vil under-streke ganske sterkt det utenkelige i at Norge stiller seg utenfor GATT-samarbeidet og dermed åpner for at norsk eksport til alle andre markeder enn EF og EFTA vil kunne være fritt vilt. Uten GATTs regelverk i ryggen ville vi ikke ha noen rettigheter og heller ikke noen regler å påberope oss i en handelspolitisk tvist. Denne grunnholdning er for øvrig helt i sam-svar med utenrikskomiteens Innst. S. nr. 181 for 1989-90 om utviklingstrekk i det internasjonale samfunn og virkninger for norsk utenrikspolitikk, der GATT-samarbeidets mål ogmening er beskrevet av en enstemmig komite.

Før jeg går inn på forløpet av møtet 13. januar og hva vi vet om hva som vil skje videre framover, vil jeg gjerne kort gjenta noen hovedpunkter fra avtaleutkastet. Her vil jeg understreke at det dreier seg om en totalpakke som i sin endelige form må godtas i sin helhet. Det vil altså ikke være anledning til å reservere seg mot noen del av total-pakken. Grunnen til dette er selvsagt at hvis det åpnes for at ett land reserverer seg, må også andre land gis anledning på samme måte,og grunnlaget for en totalløsning vil derfor lett falle sammen.

(KML)

Pakkeutkastet inneholder løsninger på alle forhandlingsområder. Når det gjelder bredden i utkastet til totalpakke, viser jeg til det omsendte notatet. Det nåværende GATT-systemet omfatter hele 90 pst. av verdenshandelen. Avtaleutkastet vil utvide GATTS ansvarsområde slik at også tjenester og immaterielle rettigheter, slik som patenter, omfattes. Dette er helt i samsvar med norske mål slik de har vært forfulgt under skiftende regjeringer.

Jeg vil her berøre spesielt jordbruk, handel med tjenester og enkelte elementer ved regelverket, herunder også distriktspolitiske hensyn og miljø-spørsmål. Det er min vurdering at konsentrasjon om disse elementer vil dekke våre hovedmålsettinger i avslutningsfasen.

Våre hovedmålsettinger ligger fortsatt fast for landbrukets vedkommende. Målet må være å sikre et levedyktig landbruk som ivaretar viktige ikke-økonomiske faktorer som distriktspolitiske hensyn, miljø, sosiale hensyn og matvaresikkerhet.

Dunkels utkast legger opp til at hvert enkelt land skal påta seg forpliktelser innen områdene intern støtte, markedsadgang og eksportstøtte. Dunkel foreslår at intern støtte i gul boks, dvs. støtte som er definert som handelsvridende og produksjonsdrivende støtte, skal reduseres med 20 pst. i nominelle termer over sju år med basisår 1986-1988. Det norske tilbudet var 20 pst. reduksjon i reelle verdier over fem år. Kriteriene for å plassere støtteformer i grønn boks som ikke underlegges reduksjonsforpliktelser, er strengere enn den fortolkning vi fra norsk side foretok ved fordelingen av støtteformer ved utarbeidelsen av det norske tilbudet. Det åpnes for å unnta miljøstøtte, distriktsstøtte og direkte inntektsstøtte, men under strengere betingelser enn vi i utgangspunktet hadde forestilt oss.

Eksportstøtte foreslås redusert med 36 pst. i beløp og 24 pst. i kvantum, med basisår 1986-90 for statsfinansiert og produsentfinansiert støtte finansiert via myndighetsmedvirkning. Det innebærer selvsagt ikke at norsk eksport av landbruksvarer må reduseres med 24 pst. Kvantumsbegrensningen gjelder bare hvilke kvanta som kan motta eksportstøtte. Det norske tilbudet inneholdt ingen forslag med hensyn til total eksportstøtte, men innebar en total avvikling av statsfinansiert eksportstøtte. Størstedelen av eksport-støtten i Norge er produsentfinansiert.

Avtaleutkastet innebærer en fullstendig omlegging til et tollbasert importvern, og vi kan foreta en omlegging av det norske importvernet til et GATT-legalt vern uten å "betale" for dette. Hva mener jeg med det siste? På bakgrunn av det nåværende importvernets tvilsomme status i forhold til GATT,

(KML)

særlig etter eple/pære-saken, er i grunnen denne omleggingen en fordel. Norge har i GATT allerede formelt forpliktet seg til ikke å øke tollsatsene fra det nåværende nivå for en lang rekke av de tyngste landbruksprodukter. Etter GATTs normale regelverk kan man forhandle om å heve tollsatsene, men må da kompensere hovedleverandør, altså land i denne sammenheng, til det norske markedet i form av tollreduksjoner på andre varer. Denne formen for mekanikk vil falle bort ved en omlegging som foreslått av Dunkel.

I avtaleutkastet åpnes det for en viss fleksibilitet ved utregning av tollnivåene, men man må si seg villig til å rådslå med andre land om resultatet. Det gis ikke mulighet til å fortsette med mengdebegrensninger slik man fra norsk side hadde foreslått for melk og enkelte melkeprodukter, samt for vilt. Videre er det foreslått forpliktelser til reduksjon i importvernet, gjennomsnittlig 36 pst., minimum 15 pst., som går lenger enn vårt tilbud, der de tilbudte reduksjoner var fra null til 20 pst. Samtidig skal det åpnes for en viss minimums markedsadgang, 3 pst. av innenlandsk forbruk i basisperioden 1986-1988 stigende til 5 pst. ved slutten av implementeringsperioden. Videre forpliktes man ifølge utkastet til å opprettholde nåværende markedsadgang for produkter der import allerede har funnet sted, med basisperiode 1986-1988. Denne basisperioden er spesielt vanskelig for korn og poteter på grunn av dårlige avlinger i to av de aktuelle år - jeg snakker her om Norge. Hvilke konsekvenser en slik liberalisering vil ha for omfang og prisnivå i norsk landbruk på lengre sikt, vil avhenge bl.a. av prisutviklingen på verdensmarkedet, inflasjon, kostnads- og kvalitetsutvikling for norsk landbruk og mulighetene for konkurransedyktig eksport.

Hvordan vi best kan håndtere disse spørsmålene i forhandlingsprosessen framover, vil jeg og sikkert også landbruksministeren komme tilbake til.

Utkastet til tjenesteavtale tilsvarer ikke fullt ut de målsettinger vi har hatt fra norsk side. Jeg mener imidlertid at disse forhandlingene må ses i et langsiktig perspektiv, og vi vurderer det som positivt at vi her har et grunnlag for en framtidig liberalisering av internasjonal tjenestehandel. Skipsfart er særlig viktig for oss og er dekket av avtalen, men ikke på en slik måte som vi hadde ønsket. Vi fortsetter arbeidet for å finne en tilfredsstillende løsning for skipsfarten. En lang rekke stater praktiserer i dag en utstrakt bruk av proteksjonisme i sin skipsfart. Målet vårt var at de gjenværende restriksjoner i internasjonal skipsfart skulle liberaliseres gjennom avtalen. I stedet åpnes det nå for at eventuelle liberaliseringer først kan skje etter tosidige forhandlinger mellom berørte land. Et annet hovedmål har vært å fjerne enhver adgang til diskriminering i internasjonal skipsfart gjennom en

(KML)

sterk forpliktelse til å innrømme alle land de samme fordeler, det såkalte bestevilkårsprinsippet, og det var videre vårt syn at det bare unntaksvis skulle være åpent for unntak i forhold til et slikt grunnsyn. Dette er klart i de små lands interesse. Men her har f.eks. USA ønsket adgang til vidtgående unntak, bl.a. for hele sin internasjonale skipsfart.

Utkastet på regelverket representerer et viktig framskritt, men er heller ikke på alle punkter i samsvar med våre målsettinger. Fra toneangivende land som USA og EF er det imidlertid uttrykt til dels stor misnøye med utkastet spesielt på anti-dumping, men også når det gjelder subsidier. Deres ønskemål går til dels i stikk motsatt retning av våre, og det er fare for at endringer i avtaleteksten vil kunne føre til et dårligere resultat enn det som nå ligger i Dunkels pakke. Det har på denne bakgrunn vært en fellesnordisk vurdering så langt at de nordiske land ikke skal være den part som krever gjenåpning av forhandlingene på dette området. Dette forhindrer imidlertid ikke at vi fortsatt vil arbeide for våre forslag i eventuelle videre forhandlinger.

Når det gjelder subsidieforhandlingene, vil jeg gjerne få presisere enkelte punkter som har vært omtalt i pressen. Slik avtaleutkastet er utformet, inndeles statsstøtte i tre kategorier, nemlig forbudte støtteformer, støtteformer som det kan innføres utjevningsavgifter mot dersom de forårsaker skade i importlandet, og støtteformer som tillates uten risiko for mottiltak forutsatt at de oppfyller strenge betingelser. Betingelsene i den siste kategorien er at støtten skal være generelt tilgjengelig, dvs. at den automatisk skal tilfalle de bedrifter som oppfyller myndighetenes oppsatte kriterier. Videre åpnes det i denne kategori også for forskningsstøtte og regionstøtte, herunder f.eks. gradert arbeidsgiveravgift. Kriteriene for regionstøtte er at vedkommende region har en arbeidsledighet på 110 pst. av landsgjennomsnittet eller BNP, inntekt eller husholdningsinntekt pr. capita som ikke overstiger 85 pst. av landsgjennomsnittet. Teksten utelukker ikke bruk av befolkningstetthet som kriterium som en komponent sammen med en eller begge de nevnte komponenter. Jeg vil framheve at dette er en positiv utvikling i forhold til den eksisterende avtale, der alle støtteformer kan bli gjenstand for mottiltak.

Miljø har også vært framme i den interne politiske debatt. Miljø omtales i flere sammenhenger i avtaleutkastet, bl.a. er bærekraftig utvikling tatt inn i formålsparagrafen for den multilaterale handelsorganisasjon som er foreslått opprettet. Miljø er videre kommet inn som kriterium i forbindelse med utarbeidelse av tekniske standarder, men det må bare erkjennes at miljø ikke stod så sentralt på dagsordenen da Uruguay-runden startet i 1986, og man var da ikke så opptatt av sammenhengen mellom miljø og handel.

(KML)

Dette har imidlertid endret seg, og handel/miljø er nå et stadig viktigere tema også i GATT. Arbeidet med å utrede forholdet mellom handel og miljø er nå i gang. Dette vil vi fra norsk side prioritere i tida framover.

Som kjent fant det mandag sted et møte i Uruguay-rundens øverste organ, handelsforhandlings-komiteen. Dette møtet innkalte Dunkel til allerede under møtet i desember. I tida umiddelbart etter dette møtet, altså i desember, hersket det til dels stor usikkerhet med hensyn til om partene i januar ville bli satt i en "take it or leave it"-situasjon, altså ja eller nei der og da til pakka slik den forelå. Uttalelser i tida mellom de to møtene fra viktige aktører om at de ikke kunne akseptere avtaleutkastet i sin nåværende form, gjorde at Dunkel før møtet 13. januar understreket at han forventet tilbakemelding fra de enkelte deltakerland hvorvidt de var villig til å basere seg på utkastet til sluttdokument i avslutnings-fasen i forhandlingene. I denne sluttfasen skulle så avtaleutkastet være gjenstand for fortsatte justeringer og drøftinger.

Møtet i handelsforhandlingskomiteen på mandag forløp uten dramatikk - og som kjent med kulturelle innslag, hvor også vi bidrog. Ca. 40 land deltok i debatten. Dunkel understreket ved møtets begynnelse at han ikke ønsket at forhandlingsdeltakerne skulle komme med lange ønskelister for forandringer i avtaleutkastet. Han bad om korte, mer politisk betonte innlegg. De aller fleste land fulgte Dunkels oppfordring og uttalte seg i forholdsvis generelle vendinger. Det vil føre for langt å redegjøre i detalj for hvert enkelt lands innlegg. Kort vil jeg imidlertid framheve at USA og EF holdt generelle innlegg, selv om begge påpekte forhandlings-områder der de ikke var tilfreds med utkastet. EF gikk sterkest ut mot avtaleutkastet, spesielt for jordbruk, uten å gå i detalj om elementer i utkastet. Det er imidlertid allment kjent at de punkter EF har størst problemer med, er kvantumsbegrensninger i eksport-støtte og kriteriene for å plassere støttetiltak i grønn boks - kjent problemstilling også for oss. Sveits, Canada, Japan, Mexico, Korea og Israel nevnte spesielt problemer vedrørende grensevern.

Finland på vegne av de nordiske land holdt tidlig i debatten et generelt innlegg. Her viste vi til at vi hadde alvorlige problemer med jordbruksteksten og med tjenester, og at vi også var misfornøyd med elementer i regelverkspakken.

Alle 108 land sa seg under møtet villig til å legge avtaleutkastet til grunn for justeringer og drøftinger i avslutningsfasen. Samtidig aksepterte alle deltakerlandene Dunkels forslag til opplegg med fire parallelle forhandlingsspor for denne fasen. Disse fire spor er som følger:

(KML)

1. Forhandlinger om markedsadgang. Disse vil i tillegg til industrivarer omfatte landbruksvarer. Problemet er at de lister det skal forhandles på basis av for landbruksvarers vedkommende, først vil bli lagt fram 1. mars, mens forhandlingene om industrivarer forutsettes igangsatt umiddelbart. Mange jordbruksekssporterende land ønsker å se alle varegrupper i sammenheng i de bilaterale forhandlinger som her vil finne sted. De lister det her er snakk om, er altså deltakerlandenes lister over hvordan de vil oppfylle reduksjons-forpliktelsene innen områdene markedsadgang, eksportstøtte og intern støtte.

2. Forhandlinger om de forpliktelser på tjeneste-området man i utgangspunktet påtar seg. I tillegg til konkrete bilaterale forhandlinger i form av krav/tilbud vil forhandlingene om tjenester også kunne omfatte forbedring av enkelte deler av avtaleutkastet og eventuelt forhandlinger om et vedlegg spesielt for skipsfartstjenester.

3. Gjennomgang av avtaleutkastet for å sikre at det er innbyrdes legalt samsvar mellom de forskjellige deler. Det har sin åpenbare bakgrunn i at for-handlingene har funnet sted i ulike grupper, og hvor det er mange kokker omkring de juridiske formuleringer.

4. Dette er for oss på mange måter kanskje det viktigste, nemlig å arbeide på nivå av handelsforhandlings-komiteen, TNC, altså det øverste organ under GATT-forhandlingene, for å undersøke hvorvidt det er behov for en tilpasning og finjustering av de ulike elementer i avtaleutkastet på enkelte spesifikke punkter. Under møtet i handelsfor-handlingskomiteen understreket Dunkel at prosessen under spor 4 ville måtte involvere forhandlings-lederne. Ved møtene forventet han derfor at deltakerne ville ha de nødvendige fullmakter.

Under avslutningen avmøtet på mandag ble det formelt besluttet å videreføre drøftingene i samsvar med disse fire spor, eller disse fire hovedarbeids-områder. Ingen motsatte seg med andre ord dette, selv om mange land i sine innlegg uttrykte skepsis med hensyn til spor 4 som kunne føre til at hele for-handlingspakken gikk i oppløsning, og at forhandlingene brøt sammen, fordi det er det sporet som knytter seg nærmest opp til det Dunkel oppfatter som hoved-byggverket i sin pakke - selvsagt. Det var - og det er interessant, kanskje - i første rekke utviklings-landene som gav uttrykk for en slik frykt. Dunkel

(KML)

gikk ikke i detalj med hensyn til hvordan han så for seg den videre prosessen. Han stilte seg til rådighet som megler i prosessen som måtte starte umiddelbart. Handelsforhandlingskomiteen vil kunne bli innkalt på kort varsel.

Dunkel karakteriserte tilpassingsforhandlingene, spor 4, som de vanskeligste. De til dels sterkt kritiske reaksjoner fra mange hold forut for møtet understreker selvsagt dette. Dunkel ville legge vekt på åpenhet og innsyn landene imellom, og det er viktig i den nåværende fase, slik at det spilles med mest mulig åpne kort også i forholdet mellom de store og de mindre store land i denne prosessen. Han la videre vekt på at partene måtte utvise selvdisiplin i hva man tok opp. Han framhevet forhandlingenes globale karakter, dvs. at alle forhandlingsområder vil måtte ses i sammenheng, og at det dreier seg om en totalpakke med en innbyrdes balanse.

I de fortsatte forhandlingene vil Norge legge til grunn de samme målsettinger som det tidligere er redegjort for i komiteen. Vi har som mål å få et resultat som ligger nærmest mulig opp til Norges åpningstilbud. Det ligger i sakens natur at dersom vi skal oppnå resultater i en prosess med 108 deltakere, vil det ikke være mulig å nå alle mål på alle områder. Etter min mening vil dette innebære at vi må foreta en prioritering av hvilke spørsmål vi legger vekt på i avslutningsfasen. Her tror jeg det kan være nyttig å se til de elementer det er mulig fortsatt å opptre sammen om i en nordisk ramme. Dette gir også mulighet til deltakelse i de begrensede grupper der viktige beslutninger ofte tas, og det gir en større tyngde i forhandlingene ved at de rett og slett "sitter inne" eller er med langt flere steder. Jeg refererer

(GSR)

altså her til den nordiske samordning. Innen tjenester og regelverket er det ikke noe problem å komme fram til omforente nordiske standpunkter. Dette innebærer selvfølgelig ikke at vi dermed nødvendigvis vil oppnå våre forhandlingsmål, men at vi kan forhandle som en gruppe. Også her vil det være nødvendig med en prioritering.

De nordiske møter i forberedelsene til TNC-møtet har vist at det kan bli vanskelig å opptre felles nordisk på enkelte punkter i jordbruksforhandlingene. Dette gjelder først og fremst motstand mot overgang til et tollbasert vern for alle jordbruksvarer. Dette vil verken Finland eller Island prioritere i sluttfasen, så vidt vi kan forstå. Sverige har hele tiden ønsket en full overgang til et tollbasert vern. Her vil vi imidlertid fra norsk side kunne bygge allianser med de andre land som har signalisert at de ikke aksepterer en slik tilnærming.

(GSR) Norge bør derfor fortsatt støtte aktivt opp om arbeidet for å få tillatt en disiplinert bruk av kvantitative reguleringer, slik det er lagt opp til i Norges åpningtilbud når det gjelder melk og viltkjøtt.

Heller ikke når det gjelder inflasjonsjustering, tror jeg nordisk opptreden vil bli enkel, selv om alle de nordiske land i utgangspunktet har ønsket en slik justering i en eller annen form. Dette har sin bakgrunn i en taktisk vurdering bl.a. fra finsk side om at på grunn av at vi står nokså alene i forhandlingene om å kreve dette vil det være små muligheter for å nå fram. Slik jeg vurderer det, vil en inflasjonsjustering imidlertid ikke kunne kombineres med en reduksjonsforpliktelse på 20 pst. I så fall ville tallet for reduksjoner nok lett bli høyere.

Det norske åpningstilbudet inneholdt variable avgifter for enkelte viktige produkter. Variable avgifter innebærer at importerte varer pålegges en avgift som varierer med svingningene i verdensmarkedsprisene, og som utligner forskjellen mellom verdensmarkedspris og intern pris. Det er min vurdering at det vil bli umulig å få gjennomslag for slike avgifter i og med at EF og USA går inn for et tollbasert vern uten unntak. Vårt åpningstilbud inneholdt heller ikke minimums markedsadgang og forpliktelser til å opprettholde nåværende markedsadgang. Jeg tror imidlertid det er lite realistisk at vi fra norsk side vil få gjennomslag for vår målsetting på dette punkt. Samtidig tror jeg vi må erkjenne at produsentfinansiert eksportstøtte med myndighetsmedvirkning og eksportstøtte til foredlede landbruksvarer blir underlagt reduksjonsforpliktelser på linje med statlig eksportstøtte.

Når det gjelder høyt prioriterte norske områder som basisperioder for beregning av forpliktelsen om eksisterende markedsadgang og kriteriene for grønn støtte, er det mulig å opptre sammen med de nordiske land. Dette er også punkter der jeg tror vi har større muligheter for å vinne fram. Grensevern med overgang uten unntak til et tollbasert vern er ett av kjernepunktene som USA og EF er enig om, og som Dunkel anser som det kanskje mest sentrale i jordbrukspakken. Som det står i den omsendte skriftlige orientering, burde det imidlertid være mulig å beskytte markedet innen rammen av et tollbasert vern, forutsatt at tallsatsene er tilstrekkelig høye. I den norske landlisten er tollekvivalentene ikke uventet meget høye, som en tidligere handelsminister har redegjort for i den utvidede. Eksempelvis ligger de for kjøtt i hovedsak i intervallet 300-400 pst., for meieriproduktet i intervallet 250-350 pst., korn 350-475 pst. og grønnsaker 100-250 pst. Min hensikt med det jeg nå har sagt, er ikke å justere målsettingene for norsk innsats

(GSR) i de videre drøftingene, men å gi et mest mulig oppdatert og realistisk bilde av hvor våre krav står i den større sammenheng, og også i den noe mindre nordiske sammenheng. Dette bildet kan imidlertid raskt endre seg, og jeg vil understreke det.

Når det gjelder forhandlingsprosessen videre framover, er mye uklart, også for meg, ikke bare for denne forsamling. Jeg tror at arbeidet med markeds-adgangsforhandlinger om varer og tjenester under spor 1 og 2 vil komme igang meget snart. Her er vi i full gang med forberedelsesarbeidet og vil gjøre vårt beste for å oppnå forbedret markedsadgang på andre markeder både for industrivarer og for tjenester. Her har vi nær kontakt med næringslivets organisasjoner. Når det gjelder jordbruksvarer, er våre interesser hovedsakelig av defensiv natur. Jeg tror mange vil kunne dele det som en dekkende beskrivelse i forhold til de problemene jeg har beskrevet.

Hva som vil skje på hvilket tidspunkt og hvordan, når det gjelder spor 4 - på mange måter det viktigste sporet - er fortsatt meget uklart. Jeg vil imidlertid legge stor vekt på at vi i all hovedsak fortsatt vil basere oss på nordisk samråding i den videre prosess. Jeg tror dette gir oss de beste muligheter for å vinne fram.

Helt til slutt vil jeg understreke betydningen av GATT for Norge og spesielt for at forhandlingene i Uruguay-runden om en styrking av regelverket sluttføres så snart som mulig. Nesten ukentlig sitter jeg med meldinger på mitt skrivebord om arbeidsplass etter arbeidsplass, produksjon etter produksjon i Kyst-Norge og i industrien som utsettes for utidige og delvis urimelige anklager fra de store land, og hvor GATTs regelverk ikke gir oss tilstrekkelig beskyttelse, slik det nå foreligger. Det er grunnen til at dette selv-følgelig haster og er viktig både for Norge og svært mange andre land i GATT-prosessen.

Jeg vil også i denne sammenheng nevne at i utkastet til sluttavtale foreslås det å opprette, som redegjort for i den skriftlige framstilling, en multilateral handelsorganisasjon som skal knytte resultatene av runden sammen til et hele. Det ser jeg som en stor fordel, og jeg tror det vil være et viktig bidrag til styrkingen av hele det multilaterale handelssystemet.

Det ble langt, leder. Til gjengjeld fikk jeg sagt det meste av det jeg synes det er viktig å få fram.

KOMITEENS LEDER: Ja takk.

Ønsker landbruksministeren ordet, eller vil hun komme tilbake til eventuelle spørsmål?

(GSR)

STATSRÅD GUNHILD ØYANGEN: Jeg kan kanskje komme med noen kommentarer til en del regnestykker som er lagt fram fra Norges Bondelag, og der det er blitt spurt om Regjeringen har foretatt tilsvarende regnestykker med hensyn til konsekvensene av det forslaget som er lagt fram for jordbruksdelen.

Det er klart at vi i departementet har gått nokså nøye gjennom det forslaget som foreligger for jordbruk, men vi har ikke funnet det riktig å lage regnestykker for å legge fram i denne fasen. Vi har sagt at de beregninger som Norges Bondelag har foretatt, bygger på visse kriterier som vi ikke uten videre kan slutte oss til. De gjør en meget streng fortolkning av teksten. Regjeringens vurdering er at mange punkter i teksten er åpne for fortolkninger. De tar heller ikke hensyn til tilpasninger av virkemiddelbruken som er mulig å foreta i gjennomføringsperioden, og de omstillinger som vil kunne skje i jordbruket, og som er uavhengig av GATT-forhandlingene, for å gjøre næringen mer konkurransedyktig både gjennom reduserte kostnader og økt konkurransekraft. Det er også vår vurdering - og det er kanskje det viktigste - at det rent forhandlingsmessig er uheldig at norske myndigheter går ut og gir bestemte tolkninger f.eks. av tilskuddsordninger som faller inn under grønn eller gul boks.

Jeg tror jeg nøyer meg med det.

KOMITEENS LEDER: Ordet er da fritt.

KACI KULLMANN FIVE: Jeg takker for en nyttig gjennomgang, og jeg tror også det var svært nyttig at vi alle sammen - ikke bare de som var på reisefot - fikk oversendt handelsministerens gjennomgang av et meget komplisert felt. Det gjorde det litt lettere å få med seg poengene også i denne muntlige redegjørelsen.

Jeg vil fra Høyres side legge meget stor vekt både på det som var innledningen til handelsministeren i dag og også i det omsendte notatet, nemlig Norges klare og sterke interesser i at vi får en GATT-avtale, at denne avtalen må vurderes som et hele, og at man har nådd meget langt - ja enkelte som har vært med fra starten av i Uruguay-runden, vil kanskje si forbløffende langt - i å oppnå positive ting i den pakken Dunkel nå har lagt frem, ting som skaper en klart bedre situasjon, som handelsministeren sa, sett fra Norges side, men hvor det gjenstår meget betydelige problemer på et par hovedområder - landbruk og skipsfart.

(GSR) Jeg regner med etter handelsministerens gjennomgang å kunne konkludere med at den norske Regjeringen fortsatt er innstilt på, med utgangspunkt i de åpningstilbud og hovedmål Norge hele veien har bygd på, å gå konstruktivt inn i den sluttprosessen som man nå holder på med, og jeg har selvfølgelig ingen innvendinger mot at det er den linjen man følger.

Det ble fra handelsministerens side nevnt tre-fire hovedområder; det ble vel egentlig nevnt fire i redegjørelsen - distriktssiden, skipsfarten, antidumping og i tilknytning til distriktspolitikken, selve subsidieområdet. Disse områdene synes Jeg det er helt naturlig at vi forsøker å oppnå forbedringer på, og skipsfarten ser ut til strategisk sett å være det området hvor vi kanskje har minst å tape og mest å vinne ved å gå inn i en dialog, en dialog som sikkert kommer til å bli frisk også på dette stadiet.

Det siste og viktigste elementet i den norske debatten, for å avgrense det til det, har vært landbruket, og her er hensynet til de ikke-økonomiske faktorene helt sentralt. Jeg registrerer at dette er like sentralt i dag for den sittende regjering som det var for den regjeringen som la frem det norske åpningstilbudet, og jeg er glad for det, men samtidig tar jeg med, og har ingen innvendinger mot, den fremstilling handelsministeren her gir av hvor det er realistisk å se for seg at man kan oppnå noe, hvor vi har allianse-partnere som gjør det mulig, og andre områder hvor dette kanskje ikke er fullt så realistisk. En slik prioritering vil man selvfølgelig måtte foreta for å kunne ivareta sine interesser på en skikkelig måte i en sluttspurt der man i utgangspunktet går inn i en konstruktiv dialog, og det er for meg svært viktig. Men jeg for min del og Høyre for sin del legger selvfølgelig også meget stor vekt på disse ikke-økonomiske faktorene. Ut fra det jeg nå har hørt fra handelsministerens side, har jeg ikke problemer med å dele hans vurderinger av muligheter for å nå frem og prioriteringer, men det baserer seg på det man i dag vet, og her kan, som handelsministeren sterkt understreket, bildet skifte meget, meget raskt.

Jeg vil avslutte med å si at u-landenes meget sterke interesse i at man når frem og også sterke interesser på både tekstil- og landbrukssiden er noe jeg hele tiden har lagt stor vekt på i dette forhandlingsbildet, og jeg registrerer med glede at det i hovedsak er positive signaler fra u-landene på dette feltet. Jeg vil gjerne at handelsministeren, bl.a. i forhold til tekstilsiden, sier litt mer om hvorledes tilbakespillet er der. Det har vært en faktor som har vært mye debattert, men handelsministeren kom ikke spesifikt inn på det.

(GSR) I sum har jeg ikke problemer med den holdning Regjeringen her har gitt uttrykk for. Jeg mener også det er nyttig at man her får en redegjørelse, og at man kommer tilbake senere - noe jeg regner med - til denne komiteen når det er behov for å bevege seg i forhandlingsbildet og følge opp, som det ble sagt, i spor 4 med de tilstrekkelige forhandlingsfullmakter på dette felt ettersom ting nærmer seg enda mer en avslutning. Jeg regner med at det vil skje på vanlig rådgivende måte i denne komiteen.

(GSR) PAUL CHAFFEY: Jeg vil også takke for redegjørelsen og takke for at det nå kommer til å bli gitt en redegjørelse i Stortinget om denne saken. SV har to ganger, både i desember og tidlig i januar, bedt handelsministeren om å gi en slik redegjørelse. Jeg vil spørre om når man tar sikte på at den redegjørelsen skal komme. Det er etter vår oppfatning viktig at det relativt raskt blir gitt informasjoner om GATT-forhandlingene og ikke minst om de forskjellige konsekvensene av en GATT-avtale både for Norge og også for internasjonal handel. Det kan være grunn til å minne om at i forhold til EØS-forhandlingene har man gitt regelmessige redegjørelser i Stortinget om forhandlingssituasjonen og gitt ut en del skriftlig materiale og analyser når det gjelder de enkelte områdene av EØS-forhandlingene. Det ville vært en fordel om man i større grad gjorde det også når det gjelder GATT. GATT er aldri blitt lagt fram av noen av regjeringene i denne stortingsperioden i form av redegjørelse eller som en sak.

Vi har hatt den litt underlige situasjonen at på NHOs store konferanse for noen uker siden var vår statsminister svært positiv i sine uttalelser om GATT-avtalen, mens en av statsministrene i EF, Ruud Lubbers, sa at avtaleteksten var uakseptabel for EF. Jeg er glad for at Regjeringen nå i hvert fall er noe mer kritisk til GATT enn det virket som den var på det tidspunktet.

(SL) Jeg har lyst til å framheve et område som handelsministeren var inne på, som vi mener det er viktig at Regjeringen arbeider med. Det er miljøområdet, hvor handelsministeren sa at miljø ikke har vært noe sentralt tema i innledningen til Uruguay-runden, men at det har kommet mer med. Vår oppfatning er at miljø fortsatt ikke er tilstrekkelig med, ikke er spesielt sentralt i teksten, og at man ikke i stor nok grad har kommet inn på hvordan en liberalisering av verdenshandelen, spesielt verdenshandelen med matvarer, kan komme i konflikt med en bærekraftig utvikling. Det er en risiko for at man får en internasjonal arbeidsdeling der enkeltregionene i verden tar områder ut av produksjon, mens andre får et altfor intensivt jordbruk, som har negative miljøkonsekvenser og som er uheldig for alle land, enten de er eksportører eller importører av matvarer.

I november 1990 var det en interpellasjonsdebatt i Stortinget, der SV la fram et forslag om oppfølging av Bergenskonferansens sluttdokument, det som sies om GATT-avtalen. Det heter her:

> "De undertegnede land forplikter seg til å styrke - i GATT-sammenheng - dialogen om sammenhengen mellom miljøpolitikk og handelspolitikk.

(SL) Denne dialogen bør bl.a. fokusere på handelens innvirkning på arbeidet for å fremme en bærekraftig utvikling og på hvordan vi kan sikre oss mot at handel ikke gir skadelige miljøkonsekvenser."

Jeg vil spørre hvordan Regjeringen nå konkret vil følge opp vedtaket fra Bergenskonferansen. Jeg vil også gi uttrykk for at vår oppfatning er at det vil være uheldig om man kommer fram til en GATT-avtale før Brasil-konferansen om miljø og utvikling, som har mye med de samme temaer å gjøre. Jeg vil spørre om Regjeringen nå arbeider for at sluttbehandlingen utsettes til etter at Brasil-møtet har hatt anledning til å uttale seg.

Til slutt: Landbruksministeren sa at avtaleteksten var åpen for fortolkninger på ulike områder. Det var jo også den forrige teksten, da forhandlingene strandet, men den gang leverte Norge i april 1989 en stemmeforklaring som gikk på de ikke-økonomiske faktorene. Jeg vil spørre om det er aktuelt på ny å komme med en stemmeforklaring med det samme innholdet som i april 1989.

ANNE ENGER LAHNSTEIN: Først vil jeg takke for redegjørelsen og for at det blir en åpen redegjørelse i Stortinget, slik Senterpartiet tidligere har bedt om. Vi håper selvfølgelig at den kommer så raskt som mulig.

For det andre vil jeg konstatere at handelsministeren, slik jeg oppfatter det, ikke her har bedt om noe nytt forhandlingsmandat, men at han søker råd og synspunkter, og at man legger opp til en løsning nærmest mulig Norges åpningstilbud. Jeg håper det er rett forstått, og at det derfor ikke er snakk om å gi noe nytt forhandlingsmandat her, men at man tvert imot fastholder det som tidligere har vært norsk forhandlingsposisjon.

La meg også understreke - selv om jeg tviler på at alle vil tro meg - at det er viktig også for oss i Senterpartiet at vi får et regelverk i GATT. Vi ser betydningen av å ha et internasjonalt regelverk for handel. Når det er sagt, vil jeg også si at det ikke kan være sånn at vi skal godta ethvert regelverk bare for at vi skal få et regelverk. Vi må stille krav til innholdet i dette regelverket. Jeg må konstatere at Regjeringens holdning til Dunkels forslag er markert endret den siste uka, fra å være en veldig positiv påtegning da det ble presentert, og nærmest en kraftig irettesettelse av dem som våget å nærme seg dette fra en kritisk innfallsvinkel. Så endret det seg torsdag den 9. januar, for da var Lubbers i Norge og åpent for

(SL) kritiske merknader. Slik må jeg si jeg oppfatter det. Fra den tid har også holdningen blitt presentert på en måte som vi i Senterpartiet selvfølgelig er mye mer fornøyd med. Vi håper det viser seg at Regjeringen her ønsker å stå på for de interessene som står på spill.

Når det gjelder landbruk, merket jeg meg at landbruksministeren igjen gjentar kritikken mot disse tallene som har vært nevnt. Jeg har ikke mulighet for å gå god for tallene fra Bondelaget, men jeg er overbevist om at en gjennomføring av det opplegget som nå foreligger, vil bety bortfall av tusenvis av arbeidsplasser, det vil bety redusert matvaresikkerhet i Norge, og det vil bety at et betydelig areal av den knappe dyrkbare marka vi har i Norge, vil bli plantet ned og lagt brakk. Senterpartiet ser selvfølgelig svært alvorlig på denne situasjonen.

Vi har hatt rådsmøte i Senterpartiet i uka som har gått. Vi har i den sammenheng sendt en henvendelse til Regjeringen, hvor vi bl.a. har bedt om at sluttbehandlingen av Uruguay-runden i GATT utsettes til etter at FNs konferanse i Brasil om miljø og utvikling er avholdt. Dette er et krav som også er framsatt av den såkalte Paris-konferansen, hvor 600 miljøvernorganisasjoner fra 150 land deltok. Jeg må si det ligger i handelsministerens redegjørelse en klar erkjennelse av at miljø er kommet helt på etterskudd når det gjelder utkastet til GATT-avtale, når han presiserer at det nå er satt i gang en utredning om forholdet mellom handel og miljø. Det burde være en forutsetning at dette var klargjort før en godtok en avtale, og at miljøet var det viktigste å ivareta. Særlig for et land som er ledet av en statsminister som hadde ansvaret for FN-rapporten om vår felles framtid, må det være viktig å i hvert fall ta opp, tillate seg å spørre om det ikke er mulig å få utsatt sluttbehandlingen i GATT til etter sluttbehandlingen av dette som går på miljø og utvikling.

For det andre vil vi be om at Norge søker sammen med land som vi kan finne felles forståelse med med hensyn til matvaresikkerhet, miljø og stabil bosetting. Vi er selvfølgelig kjent med at man søker nordiske løsninger. Jeg forstår også at handelsministeren i det videre arbeid vil legge opp til det. Samtidig vet vi at det er ulike syn på dette med kvantitativt importvern i de nordiske land. Nå forstod jeg det slik at handelsministeren åpnet for - det vil jeg gjerne få bekreftet - å ta kontakt med andre land som har felles interesser med Norge, for å se på muligheten for et kvantitativt importvern. Jeg tenker på Japan, Canada og Sveits f.eks., og andre land som er i samme situasjon som Norge. Hvis det da viser seg umulig å få til disse endringene som vi mener

(SL) er nødvendige, må Norge - etter Senterpartiets mening - før forhandlingene avsluttes, ta de nødvendige forbehold, slik at vi kan sikre oss muligheten til en nasjonal politikk og ikke undergrave sentrale samfunnsmål.

Jeg går også ut fra at den stemmeforklaringen som ble gitt i 1989, som omhandlet matvaresikkerhet, sosiale forhold, miljø og distriktspolitikk, med full tyngde kommer til anvendelse. Det er jo nettopp i denne situasjon, vil jeg tro, det vil ha en mening å vise til en slik stemmeforklaring, og at den vil bli brukt.

Jeg vil også nevne at her er det tatt med bindinger for nye forhandlinger, ytterligere liberalisering etter 1999. Jeg kan godt tenke meg å spørre hva man tenker om det. Er det slik at man ønsker å legge opp til en linje med varig markedsliberalisme, og at de verdiene som vi tidligere har stått sammen om i nasjonal landbrukspolitikk, ikke lenger skal stå ved lag, eller skal vi kjempe for dem? Jeg oppfatter det slik - la meg konkludere med det - at når handelsministeren uttrykte at han vil komme nærmest mulig opp til norsk åpningstilbud, så ønsker han å kjempe for de verdiene vi tidligere har stått sammen om.

KÅRE GJØNNES: Bare en liten replikk. Vi har jo allerede forsøkt å styrke kontakten mot Japan for å høre både synspunkter og refleksjoner fra det hold. Det var nå bare en innledning.

Ellers takker jeg for redegjørelsen fra handelsministeren. Jeg ser det ikke som viktigst i dette møtet å gå inn i en debatt, men heller å gi uttrykk for en del av de synspunktene vi har. Det vil senere bli en redegjørelse i Stortinget. Om det blir noen debatt der, vet ikke jeg, men i hvert fall vil det bli anledning til også der å gi uttrykk for våre synspunkter.

For Kristelig Folkeparti er det ikke naturlig å gå inn i problemstillingen å melde seg ut av GATT. Det er en realitet at vi er der gjennom det regelverket vi har. Spørsmålet er hva det utvikles til videre. Det ville være helt uansvarlig i den prosessen som vi nå er inne i, å legge seg på en defensiv linje og ikke påvirke prosessen dithen at avtalen i størst mulig grad blir tjenlig for de enkelte elementer innenfor vårt næringsliv. Det betyr naturligvis at vi skal forsøke å oppnå et best mulig resultat. Det trenger jammen ikke Norge å be om unnskyldning for. Det skal vi kunne gjøre med stor frimodighet. Jeg har en følelse av at vi i enkelte situasjoner nærmest har vært bekymret over å ha stilt spørsmålstegn eller fremmet krav ut fra de interesser vi skal ivareta. Slik må det ikke

(SL) være. Vi skal ha stor frimodighet til å påvirke hvis vi har et mål. Nå må jeg også si at de målene sikkert vil være litt forskjellige hos dem som gir uttrykk for meninger og oppfatninger her, for vi har jo også i innenrikspolitisk debatt forskjellige mål og forskjellig vilje til å bruke virkemidler f.eks. i forhold til landbrukspolitikk. Så det tror jeg også preger litt kommentarene til Dunkels forslag på det tidspunkt det kommenteres.

Jeg har ingen illusjoner om at de enkelte andre land i denne fasen opererer uten å ivareta sine egne interesser. Når USA kjører sin beinharde linje for å komme fram til det resultatet de ønsker, er det naturligvis fordi de har spesiell interesse av å få nye markeder for de produktene de ikke lenger har avsetning for på eget marked.

(KML) Det er ingen andre land som har spesiell interesse av å ivareta norske interesser. De interessene er vi helt dømt til og forpliktet til å ivareta selv, og det betyr at det i første rekke naturligvis er Regjeringen, statsrådene og den forhandlingsdelegasjon som har fullmakt til å forhandle, som må gjøre den jobben på vegne av Stortinget og av hele landet.

Jeg har heller ingen tro på at GATT løser alle våre problemer, og at det som vi i dag opplever som maktpåliggende, å skaffe flere arbeidsplasser, automatisk løses ved at vi får en GATT-avtale, for naturligvis skal alle de andre landene inn på det samme markedet, og har de samme intensjonene. Spørsmålet er om dette markedet til sammen konsumerer mer, at det lettere flyter. Det kan en kanskje ha en viss forhåpning om vil skje.

Hovedtolkningen av den skriftlige redegjørelsen som er kommet fra handelsministeren tidligere, blir at dette egentlig ser bra ut. Det er den hovedtolkningen jeg gjør av redegjørelsen. Nå er det, også etter at den redegjørelsen er lagt fram, kommet en del uttalelser som viser at Regjeringen vil forsøke å komme kanskje enda et stykke lenger enn det det lå an til på et tidligere tidspunkt.

Jeg merket meg ellers at i den redegjørelsen er ikke den norske stemmeforklaringen, så vidt jeg har oppfattet etter en rask gjennomlesning av dette, berørt. Jeg var litt overrasket over at den ikke var naturlig å trekke inn. En trekker nemlig fram en positiv komitemerknad fra utenrikskomiteen uten samtidig også å trekke inn det som går på den norske stemmeforklaringen fra Punta del Este. Ved mange anledninger i Stortinget er nettopp den stemmeforklaringen som har vært påberopt også fra Regjeringens side, vært sett på som

(KML) veldig viktig i denne sammenheng. Hvis det står i redegjørelsen, er det ikke grunnlag for kritikken, men jeg fant det ikke da jeg leste fort igjennom den her nå.

Kaci Kullmann Five mente at en hadde nådd langt i Dunkels forslag. Det tror jeg også. På veldig mange områder var det nødvendig å få dette på bordet for å kunne komme konstruktivt i gang igjen. Men at det er igjen en del ting som det er viktig for Norge å få en bedre løsning på, tror jeg ligger helt opp i dagen. Det gav også for så vidt Kaci Kullmann Five uttrykk for.

Jeg har nesten inntrykk av at når en nevner norsk landbruk i denne sammenheng, er det en del som blunker to ganger. Det høres liksom så særegent norsk ut at en skal være opptatt av det som har med norsk landbruk og dermed med Distrikts-Norge og distriktspolitikk å gjøre. Jeg har ikke den holdningen til det. Jeg synes det er viktig at vi også gjennom denne fasen som vi nå står oppe i, kan finne ordninger der vi kan ivareta både et landbruk, en distriktsnæring og et Distrikts-Norge slik vi har vært tjent med, og som vi har ønsket det i norsk politikk så langt. Jeg vil beklage det hvis vi i ettertid skulle konstatere at dette var det som omformet samfunnet vårt i en retning som i hvert fall ikke jeg vil se at vi er tjent med. I denne sammenheng er de elementer som handelsministeren var inne på, som går på spørsmål om inflasjonsjustering, uhyre viktig, for det gjelder en veldig stor ramme, og naturligvis også fordelingen innenfor gul og grønn boks.

Videre sa handelsministeren at det var viktig å komme så nær opp til åpningstilbudet som mulig. Det er naturligvis en målsetting som jeg ikke har noen problemer med å slutte meg til. Derimot var jeg litt mer overrasket over landbruksministerens uttalelser. Så vidt jeg oppfattet det, var konklusjonen at vi får ta konsekvensene i ettertid, altså at vi i ettertid må kunne beregne hva dette er, og hva det vil bety. Jeg tror at det faktisk er en plikt for Regjeringen å kunne legge fram og foreta beregninger. Hvis en først bestrider beregninger andre gjør, må en regjering også kunne legge fram beregninger som viser at den beregningen andre har gjort, er feil. Jeg synes det er behov for at en også fra Regjeringens side gjør et forsøk på å trekke opp hvilke virkninger dette har for norsk landbruk. Hvis ikke må vi akseptere at det er andre som gjør den jobben, og da må vi forholde oss til det, hvis ikke Regjeringen selv vil.

I og med at en eventuelt skal forholde seg til det i ettertid, vil det også bli slik, som for så vidt landbruksministeren sa, at her ligger det fortolkninger. Men hele hensikten med den runden vi nå er inne i, er at de fortolkningene skal det bli vanskeligst mulig å

(KML) foreta. Det skal være så presist at de fortolkningene ikke skal kunne skje, men en skal etterleve avtalen. Derfor er jeg litt opptatt av at intensjonene gjennom stemmeforklaringen også nedfelles videre i det slutt-dokumentet som vi skal forholde oss til. Hvis ikke vet vi ikke hva som ligger igjen.

Det er også viktig at en kommer videre på det som har med antidumping-problematikken å gjøre, som er svak så vidt jeg har fått forståelsen av det, og det som går på skipsfart.

CARL I. HAGEN: Jeg vil først også takke for redegjørelsen. Vi har merket oss at vi snart får en redegjørelse i Stortinget hvor vi kan ha litt mer debatt for publikum. Jeg skal derfor nøye meg med noen korte synspunkter.

Jeg er positiv til at handelsministeren sier det er utenkelig at vi skal stille opp utenfor GATT. Det er en meget betryggende holdning fra Regjeringen. Jeg er misfornøyd med en del av det som nå skjer i disse for-handlingene. At man ikke har gått langt lenger når det gjelder liberalisering av jordbrukshandel, og at Norge istedenfor å være pådriver for liberalisering av handel med jordbruksvarer, har slått lag med de som holder igjen, er vi meget misfornøyd med. Man ser ut til utelukkende å tenke på produsenter, mens det i Norge er langt flere forbrukere, og vi synes deres interesser skal komme mer frem. Jeg er misfornøyd med at Regjeringen her ofrer forbrukernes interesser for et fåtall produsenter som i sin egen interesse vil beholde privilegier som industri, transport og andre ikke har.

Vi er misfornøyd med at man ikke har kommet langt lenger i å få frihandel og rettigheter når det gjelder skipsfart, og vi tror at Norge burde ha større sjanse til å oppnå en bedre avtale om skipsfart hvis vi hadde den samme argumentasjonslinje både når det gjelder landbruk og skipsfart, nemlig størst mulig konkurranse, størst mulig frihandel. Vi kan jo ikke forvente å bli tatt alvorlig når vi snakker om skipsfart når vi argumenterer med det stikk motsatte synspunkt på landbruksvarer.

Jeg vil også særlig fremheve når det gjelder landbruk - og, slik også Kaci Kullmann Five nevnte, tekstil - u-landenes interesser. De av oss som nå har vært på en reise bl.a. til et av verdens fattigste land, Bangla Desh, fikk nettopp høre u-landenes interesse for markedsadgang for tekstiler og landbruksvarer. Det var et fellestrekk fra alle vi besøkte i det landet. Det samme ble nevnt fra Indonesia. U-landene trygler altså om markedsadgang for sine produkter slik at de kan få et grunnlag for vekst i økonomien og et grunnlag for

(KML) å skape arbeidsplasser. Dette bør Regjeringen ta langt mer hensyn til.

Videre er det vårt syn at Regjeringen bør få den gule boksen størst mulig og den grønne boksen minst mulig, istedenfor omvendt. Vi støtter synspunktet om en overgang til tollbasert system og vil gjerne også gi støtte om Regjeringen finner å sette mer inn når det gjelder å få miljøet inn i bildet med mer ensartede regler på miljøområdet, slik at vi ikke her får miljø-dumping. Vi risikerer egentlig det i meget stort monn for det vi altså lever av, nemlig industrivarer. Det vil i neste konsekvens gjøre det umulig å opprettholde de statsfinansierte og skattebetalerfinansierte over-føringer til Distrikts-Norge og landbruksprodusentene som vi nå driver med. Vi er helt avhengig av at industrien kan skape de verdier som den er i stand til, og derfor er det dumt at man tar så lite hensyn der vi kan få fordeler av GATT og frihandel.

INGER DAG STEEN: Jeg har lyst til å komme med en kommentar til Hagen og hans ønske om at gul boks skulle bli størst mulig og ikke den grønne. Dessverre er jeg redd for at Hagens ønske blir oppfylt, for den grønne boksen slik den ligger i forslaget fra Dunkel, er så å si borte. Dette er stikk mot hva SV mener. Vi vil det omvendte, som vi også gav uttrykk for forrige gang. For et og et halvt år siden gikk vi inn for at den grønne sektor måtte være større enn den gule, og vi står fast ved det. For oss er det viktig. Det alt-overskyggende er matvaresikkerhet og miljø i en større sammenheng. Vi er et nettoimportørland. Vi er ikke eksportør av matvarer. Derfor er det viktig, som SV ser det, at muligheten til å kunne produsere en del av vår mat i framtiden, ikke blir eliminert. Ut fra det håper SV at et kvantitativt importvern blir fokusert på, og at vi kanskje kan få inn et spesielt for melk og korn, som SV ser på som det viktigste.

Jeg er glad for at handelsministeren også her kom inn på at det fantes andre land med sammenfallende synspunkter som Norge. Her er nevnt bl.a. Sveits, Japan og Korea. Derfor har jeg et spørsmål: Er det mulighet for i de videre forhandlingene at Norge stiller seg sammen med disse land og kanskje tar opp det forslaget som Korea og Japan la fram i desember i Genève om å få en ny artikkel XI, hvor man drog fram importvern for nettoimportørland som en sikkerhet for matvarer og miljø?

Vi er klar over at det utkastet som ligger inne på landbruk nå, vil få uante konsekvenser for Norge. At Bondelaget har lagt fram sin utregning, tror jeg kan være meget viktig, iallfall ser jeg at det ikke er kommet fra Landbruksdepartementet og landbruks-ministeren en annen utregning hvor de legger inn andre

(KML) forhold enn det Bondelaget har lagt inn. Det etterlyser jeg. Jeg tror nemlig det er veldig viktig, som også Gjønnes var inne på, at vi får konsekvensene på bordet nå. Vi kan ikke komme etterpå og si at vi ikke visste.

Når det gjelder grønn boks, som jeg sa, er den nærmest låst igjen. Det stilles viktige krav til hva man kan putte i den boksen, i hvert fall ikke det SV oppfatter som sikring av distriktshensyn innenfor miljø, arbeidsplasser og bosetting. Så vår stemmeforklaring fra april 1989 håper jeg blir gjort operativ i neste runde i forhandlingene.

Det er helt riktig, som det også ble sagt, at det er nå vi har mulighet til å påvirke den videre prosess og også til å ivareta interesser. SV synes ikke det ser helt bra ut når det gjelder distriktsstøtte, som ligger i det som står på side 9: "Agreement on Subsidies and Countervaling Measures".

Jeg må få lov til å si at det er positivt at nordisk gruppe sendte et brev til Arthur Dunkel som gjelder dette området 18. desember, hvor det ble bedt om at selvstendige kriterier vedrørende spredt bosetting kom med i avtaleutkastet. Dessverre har ikke Arthur Dunkel tatt det inn i avtalen. Det foreligger ikke i dette området. Da er det jeg vil spørre: Vil handelsministeren og de som skal forhandle, få inn igjen dette som ble sendt skriftlig til Dunkel 18. desember 1991? Det går ut på at vi ber om at spredt bosetting kommer inn i denne delen.

Når det gjelder antidumping, ser også SV at det er en del positive endringer hvor reglene er blitt klarere enn før og stiller bedre krav til innhold når det gjelder klager og andre prosedyrer. Det ser vi som meget positivt. Men når det gjelder antidumping, side F 6, har Dunkel lagt inn et nytt punkt som går på at et land kan bli stevnet inn for dumping bare ved f.eks. å ha et lager av aktuell vare. Dersom det blir stående, indikerer dette en negativ innvirkning for Norge når det gjelder antidumping, og det har spesielt vært det området som handelsministeren hele tiden har sagt at en ikke har vært fornøyd med.

Jeg skal avslutte med et konkret spørsmål når det gjelder regionalstøtte. Vil de bedrifter som i dag mottar regionalstøtte over statsbudsjettet - jeg tenker på gjennom DU - bli rammet av de dumpingreglene som ligger i forslaget til Dunkel på side F 6?

KIRSTI KOLLE GRØNDAHL: På arbeiderpartigruppens vegne vil jeg også takke for redegjørelsen. Spesielt viktig i denne redegjørelsen i den utvidede er at vi får et innblikk i andre lands posisjoner og kan

(KML) vurdere Norges situasjon ut fra det. Vi er også helt enig med Regjeringen i at det er i Norges egen interesse at vi får en mest mulig omfattende og forpliktende GATT-avtale, at avtalen må ses på som en helhet, og at det ikke er aktuelt med reservasjoner fra norsk side når vi kommer fram til et resultat. Videre er det klart at Dunkels forslag ligger til grunn for de videre drøftingene.

Vi er glad for at debatten i Norge nå er kommet inn i et noe roligere farvann. Det borger for at vi også skal kunne få det best mulige resultat av forhandlingene. Regjeringen arbeider fortsatt ut fra det standpunktet og utgangspunktet som var åpnings-tilbudet, og som ble lagt fram av regjeringen Syse, og vi vil også oppmuntre til at man kommer lengst mulig i forhold til dette, spesielt når det gjelder antidumping-saken, skipsfarten og en størst mulig vektlegging av de ikke-økonomiske faktorene innenfor landbruket. Vi støtter Regjeringens strategi når det gjelder i størst mulig grad å bygge på en nordisk strategi, og videre at man også i sluttfasen kommer så langt som mulig og presser på at det blir en sterkest mulig kobling mellom miljø og handel.

I motsetning til Kristelig Folkeparti, som vel har uttrykt det sterkest, er vi enig med Regjeringen i dens vurdering av at det ikke vil være heldig om norske myndigheter på dette tidspunkt skulle gå ut offentlig med en bestemt tolkning av forslaget fra Dunkel. Vi er redd for at det lett kan bli en selv-oppfyllende profeti og dermed skade våre interesser senere.

Redegjørelsen i Stortinget vil bli holdt forholdsvis raskt, går jeg ut fra, men etter en samtale eller drøfting mellom handelsministeren og President-skapet om når dette best mulig kan tas i stortingsplenum.

(AGK)

STATSRÅD BJØRN TORE GODAL: Jeg vil takke for råd og synspunkter, iallfall i denne omgang. Det kan jo bli mange runder etter dette innlegget, men like fullt føler jeg at det ble et nyttig innspill for oss. Jeg skal besvare det siste spørsmålet først, jeg tror kanskje det er hensiktsmessig. Jeg kan bekrefte at jeg i samråd presidentskapet vil finne et egnet tidspunkt så snart som mulig uten at det er mulig å datofeste det, for dette har vi ikke samrådd oss om. Det kan selvfølgelig ikke være noe poeng i å dra dette ut, for å si det sånn, men vi vil finne et praktisk tidspunkt så fort som mulig.

Jeg vil først ta distriktspolitikken og de spørsmål som ble tatt opp av Inger Dag Steen og også av andre. Vi står etter Dunkels forslag bedre stilt når det gjelder de mer generelt virkende distriktspolitiske støtteordninger. Det samsvarer både med det jeg sa i redegjørelsen, og det som står i det omsendte papir. Men når det gjelder støtte som går til den enkelte bedrift, og som ikke har sin bakgrunn i et generelt regelverk, står vi like sterkt eller like svakt som før.

Vi skulle selvfølgelig ha ønsket at vi hadde fått en blanko fullmakt så vi hadde anledning til å gjøre hva vi ville overfor enkeltbedrifter, men det har vi ikke fått til. Det er vel kanskje ikke så overraskende heller, for det er klart at mistanke om at man bruker slike støtteformer i en bestemt sammenheng for eksportformål, er jo alltid til stede. Så vi har ikke nådd så langt som vi villepå akkurat det punktet.

Men jeg vil tilføye uten å foregripe begivenhetenes gang, at det er jo alltid muligheter også for å vurdere våre egne distriktspolitiske støtteformer og eventuelt drøfte tilpasninger som gjør at også det kan fungere på en bedre måte innenfor rammen av et endelig resultat. Men jeg gjentar at når det gjelder de generelle distriktspolitiske støttemidlene, er vi bedre stilt med Dunkels pakke enn tidligere, for de har vi da en prinsipiell aksept for, for å si det enkelt, men for detaljene vil jeg vise til både redegjørelsen og det skriftelige.

Når det gjelder det representanten Inger Dag Steen var inne på om lageroppbygging, er det riktig at det er kommet inn en spesifikk bestemmelse for det, men den er ikke dramatisk forskjellig fra praksis. Og jeg må si at hvis et land systematisk, særlig etter å ha pådratt seg panelsaker, bygger opp et lager av produkter som andre kan ha mistanke om at de har tenkt å selge andre steder i framtida, er det ikke så rart en ønsker seg en mekanisme mot

det. Hvis Norge hadde bygd opp sitt lakseberg med sikte på å operere på kommersielle markeder til underpris, syns jeg det må være helt legalt å si at dette er ikke bra. Det er det hensynet som søkes ivaretatt gjennom det regelverk det her legges til rette for.

Vi ville stille oss laglig til for hogg om vi sa at det skal være tillatt. Selvsagt kan ikke det være tillatt innenfor rammen av en sivilisert verdenshandel. Planlagt dumping gjennom lageropp-bygging er ingen god ting for oss prinsipielt sett, og jeg går ut fra at det er det egentlig ingen som er for. Men vi ser formuleringen her i regelverket mer som en spesifisering av det som har ligget i kortene hele veien og ikke som en svekkelse av vår stilling. Hvis vi skulle gå ut og si at det var en svekkelse av vår stilling, ville vi nærmest bekrefte at vi selv drev med planlegging av uønskede aktivi-teter, og det tjener ikke våre interesser.

Når det så gjelder spørsmålet om spredt bosetting, har jeg kommentert det. Spredt bosetting er ikke eksplisitt inne som et kriterium, men det er heller ikke ute som et kriterium. Med andre ord: det kan tenkes i kombinasjon med de andre kriterier som er nevnt, men det må bearbeides videre.

Så til spørsmålet om beregninger, kanskje ble stilt til landbruksministeren, men som jeg også må tenke på i en forhandlingssammenheng. Jeg ville mene at det nå å ta utgangspunkt i den verst tenkelige fortolkning av landbruksutspillet til Dunkel, og så lage et regnestykke og legge det ut på bordet og si: sånn blir dette, det ville være et knefall på vegne av norske interesser fordi i denne prosessen er vi inne i en forhandlingsprosess hvor mange ting kan forandre seg og hvor mange land er ute etter å forandre enkeltelementer og hvor det i tillegg er vanskelig å beregne helt presist en del av de elementene som ligger inne i Dunkels pakke. Det er vanskelig å beregne en del av dem helt pre-sist, fordi enkeltelementer kan være gjenstand for en fortolkning.

Jeg legger i dette ikke noen anklage mot landbrukets organisasjoner, tvert imot, jeg syns for så vidt at det er greit at de eksemplifiserer det, men som myndighet på vegne av landet er vi inne i en annen situasjon. Vi skal nemlig også representere landbruket videre for å få den best mulige løsning, og da er vi i en noe annen stilling når det gjelder å agere utad og offentlig. Det tror jeg ikke det er så vanskelig å få forståelse for. Det ligger selvsagt ikke i dette at vi, som Kåre Gjønnes sa, først i ettertid er interessert i å beregne. Vi er interessert i å beregne løpende vi

(AGK) også, men vi har altså en litt annen basis og vi vil gjerne vite mer, ikke minst i lys av den situasjonen vi nå er inne i, før vi går ut med bastante regnestykker. Jeg tror selv landbrukets organisasjoner nå må erkjenne at forutsetningen for deres regnestykke meget lett kan forandres med de sterke innspill som er kommet fra svært mange land i denne prosessen. Og det er en øvelse som er interessant, den er nyttig, og jeg er ikke motstander av det, men vi kan ikke operere på det grunnlaget nå.

Inger Dag Steen tok under landbruket også opp våre kontakter med andre land for en klargjøring av artikkel XI, og Norge holdt altså et innlegg om dette, eller hadde et innspill i samråd med de land som er spesifikt nevnt på dette punktet, i desember. Jeg vil si at i forhold til innlegg vi har holdt så sent som i desember, og i forhold til brev vi har sendt så sent som i desember, har ikke vi tenkt å betrakte verken de brevene eller de innleggene som ikke er holdt eller avsendt. De ligger selvsagt fortsatt til grunn for våre anstrengelser på alle disse områdene framover.

(SL) Flere har vært inne på at andre land ivaretar sine egne interesser, og at det må Norge også gjøre. Ja, selvsagt. Norge er sterkt interessert i å ivareta sine egne interesser, herunder selvsagt også landbruk. Vi forhandler i GATT også på vegne av norsk landbruk, det må det ikke være den minste tvil om. Men samtidig - det kan være en kommentar til enkelte innlegg, kanskje - så er det ganske mange land som ikke er så interessert i et resultat som vi er. Dette sier jeg for protokollen og den interne forsamling, det må være tillatt å si i en lukket forsamling. Det er mange land som ikke er så interessert i å få et resultat som det vi er, totalt sett. Det skyldes at det er de små og middelstore land som har den sterkeste interesse av et sivilisert regelverk for verdenshandelen der de sterke ikke kan ta seg til rette. Det er ikke så avgjørende for EF å få et resultat på dette området som det er for Norge. Det er kanskje ikke så avgjørende for USA heller, for de klarer seg alltid. Det betyr at vi kanskje vektlegger noe forskjellig når vi i romjula velger leie for hvordan vi går ut og uttrykker oss. Så enkelt er i grunnen det. Og vi hadde ikke lyst til å være først i køen i en slik sammenheng, for vi har antagelig en sterkere investert interesse i et sluttresultat enn mange av dem som i utgangspunktet er ute etter å plukke pakka fra hverandre, og som ikke er så opptatt av et resultat. Jeg kommer aldri til å si dette offentlig, men dette tror jeg er en riktig framstilling av maktforholdene i GATT-sammenheng.

Dette ligger også til grunn når utviklingslandene nå, mange av dem iallfall, er drivende redde

(SL) for at spor 4 skal være et fritt fram for USA og EF og for de tunge når det gjelder å snu opp ned på hovedkomponentene i Dunkels pakke. Det er derfor de er tilbakeholdne med en gjenåpning av spor 4. Vi må på en måte vurdere utspillene, ikke bare innenriks-politisk med tanke på hva som gjør seg i forhold til ulike deler av norsk opinion, vi må vurdere dem også i lys av hva som gjør seg i forhold til våre nasjonale interesser i forhold til andre land og hvordan det virker i en slik forbindelse. Jeg ber om ikke å bli misforstått når jeg sier det akkurat sånn. For dette er viktig, og noen må ta ansvaret for det. Det har jeg ingen mistanke om at ikke alle her tar inn over seg.

Hva tenker jeg om 1999, spurte Anne Enger Lahnstein. Det er et vanskelig spørsmål. Jeg har av og til vanskelig for å se hva som kommer i morgen - men det er en litt annen problemstilling. Det som ligger i Dunkels opplegg, er at reformprosessen for verdenshandelen skal fortsette etter 1999 på grunnlag av erfaringene med reduksjonsforpliktelsene og med virkningene på de enkelte områder. Med andre ord, man skal gjøre opp sitt bestikk ved utløpet av perioden og ha det som grunnlag for videre forhandlinger. Men i det ligger det selvsagt ingen forpliktelse til hva jeg eller Regjeringen eller - ja, hvilken regjering har vi i 1999? Det er ikke så godt å vite det her og nå, så jeg begir meg ikke inn i akkurat den spekula-sjonen. Men det er ingen annen mekanikk enn den jeg har beskrevet på dette punktet.

Når det gjelder teko, er det helt åpenbart at utviklingslandene har vært særlig opptatt av det. Jeg tror mange utviklingsland ikke er fullt ut tilfreds. Det har vært lite støy fra norsk tekoindustri. Det sier kanskje noe om hvor resultatet ligger her. Dunkels utkast innebærer at også internasjonal tekstilhandel etter en overgangsperiode på hele 10 år underlegges GATTs ordinære regelverk. Jeg viser til den skriftlig utsendte dokumentasjon. Det er først i 2003 vi får full virkning av en maksimal liberalisering på dette området. Det er altså plass til overgangsordninger i Dunkels pakke for resten av norsk tekoindustri, som kanskje har et noe lengre perspektiv enn det mange av oss trodde, hadde ønsket, eller fryktet - litt avhengig av hvordan en ser det.

Anne Enger Lahnstein sa at Norge må ta forbe-hold, om nødvendig, før forhandlingsslutt. Problemet er at hvis Norge skal ta forbehold og slå i gongongen, må vi ikke bli forbauset om alle andre land sier at da må vi også få lov til det. Da er vi i nøyaktig den situasjon som jeg beskrev innledningsvis, nemlig at pakka kan falle fra hverandre. Og det tjener etter mitt skjønn ikke norske interesser.

(SL) Stemmeforklaring. Jeg la i min innledning vekt på - og det er en kommentar til flere spørsmål, også fra Kåre Gjønnes - at målet må være å sikre et levedyktig landbruk som ivaretar viktige ikke-økonomiske faktorer som distriktspolitiske hensyn, miljø, sosiale hensyn og matvaresikkerhet. Alle disse elementene var meget tungt inne i vår stemmeforklaring. Når jeg har uttrykt dette her og nå, er det fordi jeg vil gjenta det her og nå. Men stemmeforklaring er på sett og vis en uting, for stemmeforklaring betyr at man ikke er fornøyd med resultatet. Og vi har jo ikke som forutsetning at man ikke skal være fornøyd med resultatet. Tvert imot, vi ønsker å få et best mulig resultat. Derfor kan vi ikke her og nå love noen stemmeforklaring hvis vi ellers føler at vi kan ivareta disse hensynene på en ordentlig måte innenfor den ramme som resultatet gir oss. Selvsagt er stemmeforklaring ikke utelukket. Men stemmeforklaring har et element av kapitulasjon i seg under gitte omstendigheter som jeg ikke uten videre vil legge inn på det nåværende tidspunkt. Det ber jeg om en viss forståelse for. Utgangspunktet er de hensyn vi ønsker å vektlegge i prosessen framover. Så er det det å tilføye at stemmeforklaringer ikke står spesielt sterkt i juridisk sammenheng i forhold til en inngått avtaletekst, når vi eventuelt kommer til det punkt. Det kan si noe om hvordan vi kommer til å håndtere en krise og en panelsak, men det står ikke spesielt sterkt i juridisk sammenheng. Men det er en annen skål som vi eventuelt kan komme tilbake til.

Miljø og handel. Jeg viser til det jeg sa. Miljø er inne i jordbruksteksten, når det gjelder den internasjonale handelsorganisasjon, tekniske handelshindringer, og sanitære og fytosanitære forhold. Etter interpellasjonen fra representanten Inger Dag Steen i 1990 har vi, også av den, latt oss inspirere til å aktivisere oss sterkt for å få miljø inn i GATT, med basis i bl.a. den. Det var et møte om dette i november 1991, og det er et møte i neste uke. Det er et tankekors for oss alle at svært mange utviklingsland er meget skeptiske til dette, og føler at det er noe vi finner på, vi som har råd til å snakke om miljø, mens de nå vil ha handel og inntekter.

Det er for så vidt også en kommentar til kravet om å legge GATT-forhandlingene etter Brasil. Jeg tror ikke det gjør så mye fra eller til om man skulle ha fått det til. Jeg tror at det er omsonst og relativt umulig å snu den skuta nå. Ikke har det spesielt stor støtte fra de utviklingsland vi møter i GATT-sammenheng, og ikke har det særlig støtte fra andre, heller ikke fra våre nordiske kamerater. Så vi føler at det er umulig å gå inn for. Vi kan gjøre det nasjonalt selvfølgelig, men det er ikke mulig å gå inn for det på landets vegne med noen særlig troverdighet, selv om vi skulle ha ønsket det.

(SL) Nå nærmer jeg meg avslutningen, men et par momenter til om miljø og handel. Jeg viser til at bærekraftig utvikling er inne som en dimensjon i forhold til målsettingen for den internasjonale handelsorganisasjon. Men jeg må si at det å drive miljøpolitikk generelt ved å lage handelsbarrierer heller enn å bygge dem ned - sagt så generelt - er jeg ikke tilhenger av. Vi løser ikke de miljøpolitiske utfordringer ved å bygge opp generelle handelspolitiske barrierer. Hvis det er slik at vi skal drive miljøpolitikk gjennom handelsbarrierer generelt, må miljøvernministeren overta handelspolitikken! Også vi skal selvfølgelig ivareta begge formålene, men det er to forskjellige formål. Det er en sammenheng som skal vektlegges i arbeidet framover. Men hvis vi nå skulle si til utviklingslandene at vi ikke er for å liberalisere før vi har utredet alle konsekvenser, alle miljømessige sider ved en liberalisering, er det på sett og vis å slå dem i ansiktet. Det ville være omtrent som om noen skulle sagt til Norge rundt århundreskiftet, ved inngangen til industrialiseringsfasen i norsk næringsliv, da vi begynte å komme på offensiven og fikk ting å eksportere, at vi har de og de globale hensyn å vektlegge som gjør at vi kanskje er litt kritiske til deres produkter, så vær så snill og hold dem ute. Jeg snakker ikke nå om de spesifikke krav vi må stille i miljømessig sammenheng, selvsagt, for det må vi gjøre på en lang rekke områder. Men vi kan ikke generelt gå mot handelsliberalisering på de områdene som omfattes av GATT-forhandlingene under henvisning til at ikke absolutt alle miljømessige sider er kartlagt her og nå. Det føler jeg er å blande kortene.

Helt avslutningsvis EF og Norge. Er det riktig at vi har vektlagt annerledes enn andre land og har snudd siste uka? Det har jeg delvis besvart. Etter mitt skjønn er det ikke riktig. Jeg viser til det jeg sa om at vi kanskje har sterkere interesse av et resultat enn andre land. Jeg vil også tilføye at jeg har litt problemer med å rykke ut og applaudere Lubbers' landbrukspolitikk i en situasjon hvor vi vitterlig ser at USA og EF dominerer verdenshandelen gjennom gigantiske eksportsubsidier, som nok kan ivareta lokale miljøhensyn i EF, som bosetting og ikke-materielle faktorer og en lang rekke viktige og fine ting, men jeg har litt problemer med å si at Gro Harlem Brundtland der og da skulle applaudert Lubbers på det punkt. Men det er ingen uenighet mellom Gro Harlem Brundtland og statsminister Lubbers om at disse hensynene av ikke-materiell karakter, miljø og sosiale hensyn, det sosiale nettverk skal vektlegges. Selvsagt skal det vektlegges. Det har vi ment absolutt hele veien.

Hvis det i det omsendte skriftlige utkast er gitt indikasjoner på at Regjeringen var mer positiv

(SL) da vi sendte den skriftlige orientering til utenriks-komiteen i Djakarta enn vi er nå, må det bero på en misforståelse. Det var meningen at det notatet skulle være en gjennomgang av Dunkels pakke, en nøktern gjennomgang, uten å gi indikasjoner på standpunkter av politisk karakter. Hvis det er noen som leser slike standpunkter ut av det, kan jeg avkrefte at det har vært hensikten. På det tidspunkt hadde nemlig ikke Regjeringen gitt seg inn i den type vurderinger. Det er det jeg nå har sagt, og det som er kommet fram offentlig, som er uttrykk for hva som er Regjeringens vurdering. Det hadde i grunnen ikke noe i det notatet å gjøre. Og står det noe der, er det en feil.

KOMITEENS LEDER: Takk til handelsministeren. Det åpnes for forhåpentlig kjappe innlegg/replikker.

JOHAN J. JAKOBSEN: Jeg er glad for det handelsministeren sa til slutt: I det omsendte notat heter det at utkastet forutsettes godtatt i sin helhet. Det er nå blitt endret til at dokumentet i sin endelige form må godtas i sin helhet. Og det tror jeg nok er en langt bedre formulering.

Det tema jeg egentlig ønsket å ta opp, var noe landbruksministeren var inne på, som jeg synes er et veldig sentralt punkt. Jeg synes ikke det svar handelsministeren gav på dette med kriteriene for grønn boks var godt nok. Det landbruksministeren sa, kunne skape det inntrykk at det er vide fortolkningsmuligheter i Dunkels skisse på dette punkt. Etter mitt skjønn er dette, hvilke kriterier, hvilken type såkalt støtte som kan gå inn i grønn boks, noe av det i Dunkels skisse som er mest konkret. Når det gjelder matvare-sikkerhet, går det på oppfylling av matvarelagre. Det skal overhodet ikke være knyttet til produksjonsfaktorer eller på noen måte knyttet til produksjon. Det skal være støtte ved ekstraordinære situasjoner, nærmest sosialstøtte, støtte ved naturkatastrofe, ved pen-sjonering, ved brakklegging og avvikling av produksjon - jeg skal ikke gå lenger. Men faktum er at skissen til Dunkel er meget konkret på dette punkt. Da er det ganske dristig å basere seg på at en etter at en avtale er kommet i stand, skal basere seg på en relativt vid fortolkning av dette.

Her er det også en brist i logikken, for - som Kåre Gjønnes var inne på i sted - noe av hoved-argumentasjonen fra Regjeringens side er at vi som et lite land og med en utadvendt økonomi er avhengig av et regelverk som vi kan følge. Men på dette punkt har argumentasjonen nærmest gått i retning av at vi skal

(SL) fortolke dette i ettertid. Hvis det skapes usikkerhet om dette, blir spørmsålet: Er det ikke slik at usikkerhet om slike forhold tjener de store land og noe de små land vil tape på?

Jeg skal gjøre dette kort. Jeg vil kort og godt advare Regjeringen mot å basere seg på å fortolke seg bort fra de ganske eksakte elementer i Dunkels skisse på dette punktet. I de videre forhandlinger må vi prøve å få dette så klart og udiskutabelt som mulig og så langt bort fra fortolkningsmuligheter som mulig. For hvis en skal basere seg på fortolkning i framtida, er ikke et lite land som Norge tjent med det. Det vil også i denne sammenheng være de store land som tjener på det.

(GSR)

KACI KULLMANN FIVE: Noen få punkter etter handelsministerens svar.

Når det gjelder tekosiden, må jeg si at min uro egentlig øker på dette feltet etter å ha hørt hva handelsministeren sa, og uroen går på at jeg slett ikke synes at det resultat som man her har fått seg presentert i Dunkels skisse, er tilfredsstillende, ut fra at jeg mener vi burde gått klart lenger i å avvikle disse restriksjonene, altså kvotemulighetene, på import til i-land fra u-land. Jeg ønsker med andre ord at tekstil-importen skal åpnes så raskt som mulig, og synes ikke at 2003 er et tilfredsstillende årstall. Det burde være en klar politisk melding på det feltet.

GATT bør ligge til etter Brasil-konferansen - det er flere som har vært inne på det her, særlig Senterpartiet og SV. Jeg synes at handelsministeren i sitt svar var særdeles pen i sin omtale av spørsmålet. Jeg vil gå vesentlig lenger og si at jeg ut fra kunnskap om denne type forhandlinger og disse forhandlingene oppriktig mener at et slikt krav som SV og Senterpartiet og også en del organisasjoner i Norge reiser, sterkt vil redusere mulighetene for at det blir en GATT-avtale i det hele tatt. Da kommer man midt inn i den amerikanske presidentvalgkampen, og mulighetene for å nå et resultat i overskuelig eller i rimelig snarlig fremtid reduseres sterkt, og jeg vil vurdere det som klart skadelig for Norges interesser totalt sett.

Til slutt spørsmålet om stemmeforklaring, som også er reist fra flere. Jeg synes ikke jeg får handelsministerens førsteinnlegg og hans svar på dette punktet helt til å henge sammen, for i svaret sitt sa han litt på den ene siden og på den andre siden, stemmeforklaring kan ikke loves osv., ting skal ivaretas på en annen måte. Jeg kan ikke se det annerledes enn at den stemmeforklaring som man her viser til, var en stemmeforklaring i forbindelse med en uttalelse. Nå står vi overfor det handelsministeren har betegnet på følgende måte: Det vil til slutt være en totalpakke som i endelig form må godtas i sin helhet, og hvor det ikke er åpnet for reservasjoner. En stemmeforklaring er intet annet enn en reservasjon. Det er mulig man kan finne noen tekniske veier rundt det, men i realiteten, slik dette har vært fokusert i norsk debatt, oppfatter jeg ikke dette på noen annen måte enn at dette er en bønn om reservasjoner, og det har handelsministeren selv nettopp understreket at det vil det ikke være åpninger for, hvis vi skal tro innlegget og presiseringen av det. Jeg vil gjerne ha en oppklaring på det punktet, så vi - i hvert fall en del av komiteens medlemmer - ikke skal gå rundt å tro at det her er muligheter til å slippe unna de endelige resultatene, som jeg slett ikke tror ligger der. Jeg tror ikke det er positivt for debatten videre at man går rundt med falske forhåpninger på dette punkt.

(GSR)

KÅRE GJØNNES: Det er mulig jeg misforstod Kirsti Kolle Grøndahls uttalelser om at det ville være uriktig å gå ut med norske myndigheters holdning til Dunkels forslag. Så vidt jeg erindrer, så har statsråder ganske tidlig i fasen gått ut med en vurdering av Dunkels forslag og hvilke virkninger - skal vi si - de statsrådene hadde på virkninger for deler av norsk næringsliv. Det vil på en annen måte si at dette har vært med på legge terskelen for påvirkningsmulighet videre i forhandlingsfasen. Det er klart at en presentasjon fra norske myndigheter som sier at dette er bra, dette er til å leve med, gir ingen mulighet for påtrykk hvis det er noe vi vil endre. Her er det spørsmål om det er et ønske om å nå fram til et annet resultat enn det som ligger i Dunkels forslag. Hvis det ikke er det, skjønner jeg det, men hvis det er et ønske om å oppnå et annet resultat enn det som ligger der, skaffer en seg de arbeidsredskaper gjennom å skape opinion i norsk miljø og gjennom å skape et politisk grunnlag for å argumentere. Det tror jeg er en helt vanlig måte å føre forhandlinger på. Spørsmålet er om det er et politisk ønske, om Regjeringen ønsker det.

Så ble det sagt at en ikke kan gå ut og beregne hva som vil bli konsekvensene. Jeg kan for så vidt være enig i at det vil være veldig vanskelig, men hvis en betviler andre beregninger, så må en på en måte dokumentere at de beregningene også kan gjøres på en annen måte som er like holdbar, og vi som deltar i denne prosessen politisk, må også forholde oss til de beregninger som Regjeringen gjør. Jeg kan ikke skjønne at det er en svakhet at vi forsøker å legge på bordet virkningene av det som ligger i Dunkels forslag.

Så til dette med stemmeforklaring, og det er mulig jeg her ble misforstått. Jeg viste til den stemmeforklaringen som Norge har gitt i Punta del Este-erklæringen. Det var med andre ord på det tidspunktet en måte for regjeringen å reservere seg i forhold til målsettingene for hele GATT-forhandlingene. Dette er blitt aktivt brukt i politisk debatt i Norge i flere sammenhenger også fra regjeringspartienes side både i Stortinget og i jordbruksforhandlinger, nedfelt i protokoller, og jeg savner på en måte i skriftlige redegjørelser dette med på hvilken måte vi nå har ivaretatt det som lå i den norske stemmeforklaringen fra Punta del Este.

Jeg har i det hele tatt ikke reist spørsmålet om stemmeforklaring i forhold til det forhandlingsresultatet som foreligger f.eks. ut fra Dunkels forslag. Hva vi der vil gjøre - om vi eventuelt vil be om en reservasjon og håpe at andre er snill mot oss - det må være en vurdering som må komme på et senere tidspunkt, men jeg savner egentlig at en forholder

(GSR) seg til den stemmeforklaringen som allerede er gitt.

Det er mulig jeg oppfattet handelsministeren feil, men det er absolutt min og Kristelig Folkepartis hensikt å ivareta norske interesser. Det er klart at vi ønsker det. Fordi om vi forsøker å reise problemstillinger i forbindelse med en slik avtale, har det også konsekvenser i forhold til en del målsettinger som vi har for den politiske utvikling i Norge, og jeg vil forbeholde meg retten til å komme fram med dem på et hvilket som helst tidspunkt.

Jeg må også si at jeg stusset litt over handelsministerens reaksjoner i forhold til miljø, der han sier at en eventuelt må overlate til miljøvernministeren å drive handelspolitikk. Jeg går ut fra at det er Regjeringens handelspolitikk vi drøfter, og Regjeringen består av et kollegium der en har både en handelsminister og en miljøvernminister, og jeg går ut fra at det som det blir gitt uttrykk for her, at miljøpolitikken må være underordnet, ikke er Regjeringens politikk, men den må i hvert fall være sideordnet, og i den situasjonen vi står i i dag, må den kanskje til og med være foran i global sammenheng hvis vi skal ha en bærekraftig utvikling, noe som jeg trodde var en del av Regjeringens politikk.

Jeg gav uttrykk for at jeg oppfattet handelsministerens skriftlige redegjørelse som rimelig positiv, og etter å ha hørt handelsministerens innlegg her i dag, og ikke minst hans siste engasjerte innlegg, er jeg ikke i tvil om at jeg også har tolket den skriftlige redegjørelsen noenlunde riktig. Jeg tror at etter det som er kommet fram i debatten her, vil Regjeringen ha et politisk flertall i Stortinget, uansett hvor en beveger seg på denne skalaen, og det er på en måte også Regjeringens valg. Hvor den vil hente sin politiske støtte i det videre arbeid, er det egentlig opp til Regjeringen selv å velge.

ANNE ENGER LAHNSTEIN: I forlengelsen av det Gjønnes sa, vil jeg også gjerne si at her står Regjeringen i den situasjon at når man skal velge, har man flertall i Stortinget, og jeg håper inderlig at den tar hensyn til de spørsmål som dreier seg om miljø, bosetting og Bygde-Norges framtid. Store deler av Arbeiderpartiet er også veldig opptatt av disse spørsmålene, og det ser vi ikke minst på de tverrpolitiske uttalelser som nå kommer fra både kommuner og fylker i hele landet.

Når jeg bad om ordet, var det for å kommentere det handelsministeren sa i sitt siste innlegg om at han

(GSR)

ikke ville applaudere Lubbers landbrukspolitikk, og det er jeg hjertens enig i. Når jeg trakk fram det, og har gjort det tidligere, er det fordi vi opplevde det merkelige at vår egen statsminister på en konferanse med NHO brukte sin tid på å imøtegå bonde-organisasjonens tolkning, og snakket om effektivitet og omstilling for bøndene, og at Lubbers så i neste innlegg faktisk begynte å snakke om landbrukets funksjon i det sosiale nettverk og de ikke-økonomiske faktorer. Jeg tillot meg den gangen å peke på at dette måtte være ganske pinlig for den norske statsministeren som hadde mye større grunn til å avvise Dunkels forslag fordi det ikke ivaretar norsk landbruks interesser.

Jeg synes det illustrerer at det her er de store handelsblokkene som definerer løpet, og at vi på en måte aksepterer at det er de som dirigerer løpet. Til det vil jeg gjerne si at når jeg hører at vi må inn i EF for å delta og være med i beslutningsprosessen, så er GATT et sted hvor vi er med, og hvor vi som et lite land med frimodighet må kjempe for det vi selv mener er riktig. Ellers har jeg registrert at noen mener at det er merkelig at det er EF som skal ivareta norsk bønders interesser. Det er en fatal feil-kobling hvis det er noen som tror at EF gjør det. EF ønsker selvfølgelig mer eksportsubsidier og større muligheter for eksportstøtte, mens vi selvfølgelig er opptatt av internstøtten og importvernet.

Så en sak som ikke har vært nevnt her, men som handelsministeren og jeg har hatt en runde om i Stortinget, nemlig den institusjonelle oppbyggingen MTO. Jeg spurte om bruk av Grunnlovens § 93 i forbindelse med MTO fordi dette er en internasjonal overbygning som med flertallsbeslutninger kan få bindende vedtak for medlemslandene. Vi behøver ikke å gjenta den debatten, for den kan vi også, i likhet med debatter om hvor folk var når de kanskje burde vært i Japan og andre steder, ta senere med publikum til stede, men jeg vil bare for referatets skyld gjerne gi uttrykk for at vi ser behovet for tvisteløsnings-ordninger i forbindelse med oppfølgingen av et internasjonalt godt og rettferdig regelverk for handel. Men det er bekymring knyttet til om MTO blir et demokratisk forankret organ eller om det blir et sterkt sentralistisk maktorgan for frihandel, og en uhemmet frihandel vil etter min mening ikke bety rettferdighet, men det vil selvfølgelig bety at det blir forkjørsrett for de sterke - bare så det er sagt.

(AGK)

TOM THORESEN: Til det spørsmålet som både landbruksministeren og handelsministeren har vært inne på om tilbakeholdenhet med å drive utstrakt tolkning og foreta beregninger av det som ligger her nå. Jeg må si at jeg oppfatter det slik at det verken er spørsmål om å prøve å markedsføre noe som noe annet, eventuelt bedre, enn det det i virkeligheten er, eller at det dreier seg om å svekke det beslutningsgrunnlaget som både Regjeringen selv og vi andre, både i og utenfor det politiske miljø, må ha.

Jeg forstår det både handelsministeren og landbruksministeren har sagt, at særlig på områder hvor det er i Norges interesse å forhandle videre, vil slike tolkninger og beregninger på et visst stadium kunne virke sementerende og dermed virke til ugunst for den forhandlingssituasjon Norge er i, og som det er forholdsvis bred enighet om en del av målsettingene ved. Det er også klart at de vil kunne virke unødig innskrenkende i forhold til den virkelighet som vi på enkelte områder må regne med også etter at forhandlingene er tilendebrakt. Det å være tilbakeholdende med slike beregninger og tolkninger i full offentlighet nå, syns jeg høres ut som en rimelig fornuftig planleggingsstrategi.

Så vil jeg også si at jeg tilhører dem som er glad for at miljøspørsmålene etter hvert kommer sterkere inn i Uruguay-runden. Det også kan selvfølgelig angå visse deler av landbrukspolitikken, både i vårt eget og andre land og forholdet til utviklingslandene. Jeg må jo si meg helt enig med handelsministeren når han uttrykker en viss frykt for at verdens bedrestilte, for å bruke det uttrykket, skal skyve miljøargumentet i front hvis det oppfattes som den rike verdens proteksjonisme for de fattigste u-landene.

Det er åpenbart slik at vi skal ta disse miljøhensynene, men vi må også ta hensyn til u-landenes eksportmuligheter og deres økonomiske utviklingsmuligheter. Det er vel åpenbart slik at land med vår jeg hadde nær sagt vidåpne økonomi og beskjeden muskelkraft i verdenssamfunnet, er avhengig av å få til en avtale som etter vår synsvinkel er så god som mulig, men som også er så reservasjonsløs som mulig, ikke først og fremst for oss selv, men for alle de andre og derved også for oss selv. Spørsmålet om reservasjoner og eventuelle stemmeforklaringer syns jeg må ses i det lys.

(AGK)

PAUL CHAFFEY: Når det gjelder den nye organisasjonen MTO, deler jeg Lahnsteins bekymring for hva den kan innebære, og jeg vil be handelsministeren om å gi en vurdering av hva det vil bety, en plass i redegjørelsen. Det er åpenbart at GATT på mange måter vil forandre karakter dersom man gjør det til en organisajon på denne måten.

Ellers har jeg behov for å komme med en presisering når det gjelder miljø. Etter handelsministerens svar på spørsmålene er det fortsatt min oppfatning at miljøet ikke er tilstrekkelig til stede i avtaleteksten. Miljøet har heller ikke vært sentralt i GATTs arbeid til nå. Så vidt jeg vet, ble det opprettet et miljøutvalg i GATT en gang tidlig på 1970-tallet,som ennå ikke har hatt noen møter. Det er klart at hvis man ikke får det mer sentralt fram i GATTs arbeid, kan en liberalisering av bl.a. matvarehandelen få alvorlige konsekvenser.

Jeg syns ikke at begrepet "bærekraftig utvikling", som er med i avtaleteksten, er tilstrekkelig. Det må operasjonaliseres, man må ha konkrete målsettinger, man må kunne sette grenser og man må ikke minst ha virkemidler for å sørge for at miljøhensynet blir best mulig ivaretatt. Det betyr ikke at vi er mot en liberalisering av verdenshandelen generelt eller mot at proteksjonistiske barrierer blir bygd ned, men vårt poeng er at matvarehandelen er spesiell fordi det er knapphet på matvarer og fordi man i utgangspunktet ikke hadde matvarehandel som en del av GATT-regelverket, ut fra litt spesielle historiske grunner, bl.a. erfaringene fra krigsperioder i Europa hvor man oppdaget hvor viktig det var å ha en matforsyning nasjonalt. Det gjør at det er dramatisk å legge om, ikke minst for et land som Norge,som allerede importerer mye.

I motsetning til Kaci Kullmann Five synes ikke jeg at det at USA skal ha et presidentvalg, er tilstrekkelig grunn til ikke å utsette avslutningen av GATT-forhandlingene til etter miljøkonferansen i Brasil. Prioriteringene bør ha en annen rekkefølge.

Når man skyver u-landene foran seg i miløbatten, som Tom Thoresen, syns jeg også det blir helt galt. Det er sånn at det ikke bare er i vår del av verden at regjeringene tar for lite hensyn til miljøet, det gjelder også i den tredje verden. Brundtlandkommisjonens rapport om miljø og utvikling var jo et forsøk på å samle land om mer ambisiøse miljømålsettinger og den ambisjonen bør man også ha i GATT-forhandlingene. Ikke minst fra norsk

(AGK)

side bør man ha en målsetting om å få Regjeringen både i nord og sør til å være med på mer ambisiøse mål.

STATSRÅD GUNHILD ØYANGEN: Når det gjelder Regjeringens kommentar til landbruksdelen, må jeg si at jeg aldri har lagt skjul på at forslaget som Dunkel la fram, er problematisk for Norge. Det tror jeg kanskje kan være viktig å si her. Det er ikke slik at forslaget er uproblematisk. Men jeg har lyst til å henlede oppmerksomheten mot den formen for importvern som vi har i Norge, og som handelsministeren også har nevnt - et kvantitativt vern som står meget svakt i GATT, og der vi allerede har tapt en panelsak og vi kan ikke utelukke at det kan bli reist flere panelsaker mot Norge. Vi kan ikke si på forhånd at vi vinner de panelsakene - på områder som har enda større betydning enn eple- og pæreproduksjonen i Norge. Derfor er det også grunn til kanskje ikke å legge meg på en altfor høy profil fra norsk side når det gjelder å kritisere de fremlagte forslag - ut fra rene landbruksinteresser. Hvis en skal trekke fram noe positivt her, er det våre muligheter til å legge om vårt importvern slik at det kan aksepteres også av andre land og trygge selve fundamentet for norsk landbrukspolitikk som i dag står på litt sviktende grunn i og med at det har et kvantitativt vern.

Når det gjelder beregningene og fortolkningene, har jeg lyst til å si at det som det er lagt opp til når det gjelder miljøstøtte og regionalstøtte og direkte inntektsstøtte, syns vi at det det er lagt opp til her, har for trange rammer og derfor vil akkurat det med Grønn boks bli noe av det vi ønsker å påvirke i fortsettelsen og noe som er veldig høyt prioritert fra Regjeringens side.

Likevel har vi hatt en gjennomgang av det forslaget som foreligger, og da er det en kjensgjerning at vi i Norge legger veldig stor vekt på miljøpolitikken innenfor landbruket. Vi stiller bestemte miljøkrav som hver enkelt bonde skal oppfylle, og at bøndene får en kompensasjon for å oppfylle bestemte krav som myndighetene stiller, finner vi helt rimelig, og det er en viktig del av vår interne politikk. Likedan har vi et land med en topografi og et klima som etter mitt syn tilsier at det må være mulig å gi regional støtte for store deler av vårt jordbruk. I tillegg vil det også ifølge forslaget bli tillatt med direkte inntektsstøtte. Det vi føler oss rimelig sikker på, er at når det gjelder internstøtten, vil nok de ulike land foreta ulike fortolkninger og sette i verk ulike tiltak ut fra nasjonale hensyn og ut fra de distriktspolitiske, miljøpolitiske og sosiale

(AGK) hensyn som vi er opptatt av - ikke minst vet vi at EF er opptatt av nøyaktig det samme.

Regjeringen er også av den oppfatning at vi har en del å gå på når det gjelder omstilling innenfor landbrukspolitikken. Vi har også en god del å gå på når det gjelder kostnadsreduksjoner og når det gjelder å øke norsk landbruks konkurransekraft. På begge disse områdene er vi i gang med et arbeid i samarbeid med næringen og håper at også alle kan ha den felles oppfatning at det er nødvendig. Vi vet at Sverige nå har deregulert sitt landbruk og vil ha betydelig nedgang i matvareprisene i løpet av få år, og da kan vi risikere å få en handelslekkasje vi aldri har sett maken til. Så den omstillingsprosessen i norsk landbruk er nødt til å pågå uansett, hvis vi skal trygge landbruket.

Når vi vet at det også ligger en dynamisk mulighet i utviklingen av norsk landbruk, er det meget vanskelig å si hvor stort jordbruksareal vi kan klare å ha og hvor stor produksjon vi kan ha i Norge. Vi har jo også muligheter for en konkurransedyktig eksport for det er jo de varene som er belagt med subsidier,som det er begrensninger på, men vi har muligheter til å finne nisjer som faktisk kan bli ganske store hvis vi lykkes i vår strategi. Med en ren mat-strategi f.eks. er det faktisk muligheter for å øke produksjonen på en god del områder, og da forekommer det meg meget lite hensiktsmessig å si at vi i 1999 vil få akkurat så og så mange sysselsatte innenfor jordbrukssektoren, og vi har så og så stort jordbruksareal i drift.

FRIDTJOF FRANK GUNDERSEN: Landbruksministeren la i grunnen opp til en mer omfattende landbruksdebatt her, så vi får se om jeg blir siste taler. Det jeg kanskje syns var mest interessant i handelsministerens redegjørelse, var hans påvisning av at det er de mindre og mellomstore land som ville få størst problemer dersom vi ikke går i gang med den utvikling av GATT som nå er planlagt. Det er helt på det rene at de store handelsblokker vil kunne diktere vilkårene, de vil kunne treffe mottiltak og vil ha langt større muligheter til å klare seg enn små land som handelsministeren uttrykte ville blitt fritt vilt. De vil jo da være avhengig av bilaterale handelsavtaler osv. Det er interessant å konstatere, men én konklusjon handelsministeren ikke trakk av dette, og som for så vidt heller ikke har noe med dette å gjøre, og den konklusjonen må jo være helt åpenbar, nemlig at hvis disse forhandlingene skulle kjøre seg fast, ville det være meget vanskeligere for Norge enn det ellers ville ha vært å stå utenfor EF. Så et av de mest sentrale argumenter

(AGK) økonomisk sett som jeg kan se for norsk EF-medlemskap, vil være et mislykket forsøk på å få i stand en tidsmessig avtale i GATT.

STATSRÅD BJØRN TORE GODAL: Med all respekt for absolutt alle, forekommer det meg at veldig mange av de momentene vi nå i fellesskap har vært inne på, fullt ut forsvarer sin plass i en plenumsdiskusjon omkring GATT, slik at når jeg ikke kommenterer alle innspill, er det fordi jeg nå betrakter meg som forberedt til den debatten. Hvis mange har den holdningen, er det mulig vi kan avrunde snart uten at jeg er sikker på det, selvfølgelig.

Når det gjelder de konkrete spørsmålene som har vært reist, vil jeg si til Johan J. Jakobsen - jeg begynner forfra denne gangen - at når det står i det omsendte skriftlige materialet "forutsettes godtatt i sin helhet", er ikke det Regjeringens forslag. Det er en objektiv framstilling av hva Dunkel hadde forestilt seg og det gjelder fortsatt. Det hadde han faktisk tenkt. Han har ikke sagt at det hadde vi tenkt, men det var en beskrivelse av hva som lå i hans pakke. Det jeg har ytret meg om sist uke, går for så vidt på noe annet, nemlig hva er nå gangen videre og hvordan ser Regjeringen på dette. Vi mener å ha vårt på det tørre i forhold til hvordan vi der har formulert oss uten at det skal tolkes som at vi nå har forandret holdning, for det er to vidt forskjellige sammenhenger for ordbruken her.

Når det gjelder teko, er jeg i grunnen enig, uten at Regjeringen som sådan har gått inn i det, at man er kommet kort. Norge har vært av de som faktisk har gått inn for en kortere overgangsperiode - jeg tror for øvrig i likhet med andre nordiske land, uten at jeg er helt sikker på det. Men det er jo slik at om det som nå står på papiret skulle bli resultatet, er det en slags minimumsramme og det er fullt mulig for Norge å gå lenger enn som så på tekoindustriens område. Så den muligheten har vi, og den er selvfølgelig gjenstand for ordinær politisk beslutningsprosess i norsk sammenheng.

Dette med stemmeforklaring oppfatter jeg vel som rimelig oppklart. Jeg slutter meg fullt ut til realitetsinnholdet i replikkvekslingen mellom Kaci Kullmann Five og Kåre Gjønnes. Jeg har brukt stemmeforklaring mer som overskrift på en politisk ytring som Norge kunne tenkes å komme med i tilslutning til avtalen, som altså sa noe i tilknytning til avtalen, men jeg er enig i at det er logiske forskjeller på å ha en stemmeforklaring i forhold til

(AGK)

et avtaleutkast. Jeg ser selvsagt de logiske forskjeller på det. Men mitt hovedsynspunkt er: Vi ønsker oss en avtale som er så god at det blir nødvendig med færrest mulig ytringer av det slaget, slik som mange av oss her er opptatt av.

Så MTO. Vi skal følge opp ønsket fra Paul Chaffey om å få en utførlig omtale av MTO - organisasjonsforholdene og det hele - i redegjørelsen, men for protokollens skyld, som Anne Enger Lahnstein sa, vil jeg vise til det jeg har svart i spørretimen på dette, som er svar på de problemstillinger som er tatt opp. Hvis det er mulig å ta inn i referatet fra den utvidede utenriks- og konstitusjonskomiteen hva jeg sa i spørretimen, så gjerne for meg, men det forlanger ikke Anne Enger Lahnstein, selv om hun gikk langt inn i realiteten på det - men det kommer vi tilbake til.

Jeg er enig med Kåre Gjønnes i hans beskrivelse av meningsdannelsen og opinionen i alle land. Det er klart at Norge ikke er noe særsyn, i alle land er det en opinion som er opptatt av GATT-spørsmålene. Slik skal det være, og det er en del av underlaget for den politiske beslutningsprosess. Jeg tror ingen fra Regjeringens side har ønsket å undervurdere denne faktoren eller å framstille det slik at Norge er i en annen stilling enn andre land, tvert imot.

Så miljøvernminister/handelsminister: Mitt utgangspunkt var i grunnen det motsatte, nemlig at handelsministeren kan ikke være den som har hovedansvaret for miljøvern, vi har en miljøvernminister som driver med det, og jeg er med i en regjering som er opptatt av det. Begge målsettinger er viktige. Det var det jeg forsøkte å få fram, og var jeg mindre presis på det, beklager jeg det, men hensikten er den jeg nå sier.

Dette med Lubbers kan vi vel la ligge, men jeg vil anta at Lubbers har fått forståelsen av at i Norge er det et utbredt syn at EF ikke er opptatt av landbruk. Da fant han det betimelig sannsynligvis, i norsk ramme å vektlegge landbruk, og jeg syns ikke det er pinlig for den norske statsminister. Men vi kan la det ligge og heller følge opp det i en mer åpen diskusjon i andre sammenhenger og med et større publikum.

Helt til slutt til Paul Chaffey. Det er helt riktig at GATT har ikke vært spesielt gode på miljø, og det er også vi som har tatt initiativet her. Jeg kan bekrefte at det var først etter at vi begynte å presse på, at vi fikk det første møtet i den ramme som det hadde vært et grunnlag for å få et møte på allerede på 1970-tallet. Så jeg kan

(AGK) underskrive betydningen av å stå på her i en miljømessig sammenheng i GATT.

KOMITEENS LEDER: Takk til statsråd Godal. Regjeringen får trekke sine konklusjoner, men lederen syns det er rimelig å understreke at det har vært en veldig positiv drøftelse som den utvidede utenriks- og konstitusjonskomiteen og landbrukskomiteen har hatt med Regjeringen.

Hvis ingen flere ber om ordet, går vi over til sak nr. 2 Eventuelt, og dermed kan også landbrukskomiteens medlemmer permitteres, unntatt de som allerede er medlemmer av den utvidede utenriks- og konstitusjonskomiteeen.

Sak nr. 2 - Eventuelt

CARL I. HAGEN: Jeg har et kort spørsmål til handelsministeren når vi først er i møte i den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite. Det dreier seg om EØS-forhandlinger/avtale. Regjeringen har jo i mange sammenhenger lagt usedvanlig stor vekt på å få en EØS-avtale, og har understreket mange ganger at det vil bli store vanskeligheter og problemer for Norge hvis vi ikke får en EØS-avtale i havn som skal virke fra 1. januar 1993. Etter at EF-domstolen har avvist utkastet, er det kommet i gang nye drøftelser, men det er i hvert fall min vurdering at det er flere og flere momenter som taler for at man prøver å oppnå det umulige i disse forhandlingene som dreier seg om å få en ensartet praktisering av konkurransereglene. Det er nettopp koblingen av de to pilarer som er forfatningsmessig, konstitusjonell og juridisk logisk umulighet. Med andre ord, faren for at EØS-avtalen bortfaller, syns jeg stadig vokser.

Mitt spørsmål er da: Har Regjeringen lagt opp til en strategi og begynt å drøfte hva som bør skje dersom EØS-avtalen faller bort i løpet av de nærmeste månedene? Når Regjeringen legger så stor vekt på den avtalen, må de jo anse det for å være store problemer og da er det best at Regjeringen er ute i god tid, slik at man ikke står lammet den dagen det eventuelt viser seg at den ikke vil ha den. Har Regjeringen satt i gang arbeidet med det?

(AGK)

STATSRÅD BJØRN TORE GODAL: Jeg skal svare ganske kort på det. Jeg kan bekrefte at vi fortsatt ikke har funnet løsningen på de problemene som domstolsuttalelsen fra EF medførte. Det var et møte mellom EFs og EFTAs sjefsforhandlere 15. januar, altså i går, og det gav ingen løsning på de utestående problemene. Møtet hadde mer karakter av en kartlegging av begge parters synspunkter, og det er berammet et nytt møte mellom sjefsforhandlerne neste uke og eventuelt også et møte 30. januar. I mellomtiden jobber fortsatt juridiske eksperter med dette.

Den skisse det arbeides ut fra, inneholder følgende elementer: Etablering av en EFTA-domstol for EFTA-saker samtidig som EF-domstolen behandler EF-saker. I tvisteløsningsspørsmålet vurderes det en voldgiftsmekanisme mellom de to pilarer, og vi mener det fortsatt er muligheter for å finne en løsning basert på en sånn lest. Problemet ligger altså i å finne en ordning som er akseptabel både i forhold til EF-dommernes uttalelse og de mer konstitusjonelle forhold i svært mange av EFTA-landene. Alle EFTA-land har den holdning - det gjelder også de politiske signaler fra EFs ministerråd - at det må være mulig å finne en slik løsning selv om alle sier at det kan bli vanskelig. Det må være mulig å finne en slik løsning, og vi har ikke i noen av de konsultasjoner vi har hatt med andre land, funnet noe tegn på at noen sier at man nå gir opp. Tvert imot har indikasjonene vært positive på den måten at kommisjonen har gitt klart uttrykk for at de problemene skal ikke berøre andre deler av avtalen.

Det noen av oss var redde for, nemlig at nå kommer det opp igjen på alle mulige områder krav om reforhandling på ting som strengt tatt ikke har noe med domstolen å gjøre, har vist seg å være en ubegrunnet frykt. Vi opplever situasjonen som konstruktiv, og det på Regjeringens vegne å begynne å spekulere på dersom, hvis, så fremt, i fall utover det jeg straks kommer tilbake til, ville være lite formålstjenlig, og dette er også holdningen i alle andre EFTA-land.

Men så vil jeg selvfølgelig vise til at Regjeringen i lys av det som ble sagt i trontalen har satt i gang et kartleggings- og utredningsarbeid innenfor den rammen som allerede der ble kjent. Det er klart at det arbeidet fortsetter nå ufortrødent. Ingen regjering er i noen situasjon handlingslammet hvis man har forberedt seg sånn noenlunde, i forhold til situasjoner som måtte oppstå, men jeg ser ingen grunn til å forskottere noen problemer utover det jeg nå har sagt. Sånn sett tror jeg jeg har svart det det er mulig å svare Carl I. Hagen på det nåværende tidspunkt.

(AGK)

KOMITEENS LEDER: Hagen er fornøyd så langt?

CARL I. HAGEN: Jeg har ikke noe behov for oppfølgingsspørsmål eller kommentarer.

ANNE ENGER LAHNSTEIN: Jeg har følgende kommentar: Det er veldig bra for Norge at vi nå har en utmerket frihandelsavtale supplert med en rekke samarbeidsavtaler på andre områder. Det alternativet står seg bedre etter hvert. Jeg syns at Regjeringen nå bør slutte med å si at det eneste alternativet til EØS-avtalen er EF-medlemskap. Det er ikke riktig.

KACI KULLMANN FIVE: Jeg vil - bare til protokollen, siden det føres protokoll - gjøre Senterpartiets leder oppmerksom på at vi nå er i en situasjon hvor det indre marked fortsatt ikke er opprettet, og det er en annen situasjon enn Norge vil befinne seg i etter 1. januar 1993. Det er bakgrunnen for en del av oss.

KOMITEENS LEDER: Den debatten kan vi føre på et senere tidspunkt.

KACI KULLMANN FIVE: Med publikum.

KOMITEENS LEDER: Med publikum. Flere har ikke bedt om ordet.

Møtet hevet kl. 17.30.